МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

10.02 – МКР. 1873 «С» 2023.10.16. 001 УНЗ

БОЙЧУК ЮРІЙ ПЕТРОВИЧ

2024 р.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

УДК 352.07:614.88

ПОГОДЖЕНО
Декан
гуманітарно-педагогічного факультету

_____**Інна САВИЦЬКА**
(підпис)

«_____» _____ 2024 р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри управління та освітніх технологій

_____**Сергій КУБІЦЬКИЙ**
(підпис)

«_____» _____ 2024 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **«Управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії»**

Спеціальність **073 «Менеджмент»**

Освітня програма **«Управління навчальним закладом»**

Орієнтація освітньої програми **освітньо-професійна**

Гарант освітньої програми
д. пед. н., доцент _____ **Ірина ШУМІЛОВА**
(підпис)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи
д. п. н., доцент _____ **Ірина ШУМІЛОВА**
(підпис)

Виконав _____ **Юрій БОЙЧУК**
(підпис)

КИЇВ – 2024

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Гуманітарно-педагогічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри управління та освітніх технологій
к. пед. н., професор _____ С. О. Кубіцький
«___»_____ 2024 р.

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Бойчуку Юрію Петровичу

Спеціальність **073 «Менеджмент»**

Освітня програма **«Управління навчальним закладом»**

Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: **«Управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії»**
затверджена наказом ректора НУБіП України від 16 жовтня 2023 р. № 1873 «С».

Термін подання завершеної роботи на кафедру 2024.11.10_
(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: 1) нормативно-правові акти України; 2) вітчизняні та зарубіжні інформаційні джерела; 3) статистична звітність Національної академії педагогічних наук України; 4) матеріали Київської інженерної гімназії.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:
1.Теоретичні засади управління системою роботи з обдарованими батьками у гімназії.
2. Діагностика освітньої діяльності та ефективності управління системою роботи за батьками обдарованих дітей у Київській інженерній гімназії.
3.Напрямки вдосконалення управління системою роботи за батьками обдарованих дітей у гімназії.

Дата видачі завдання «25» листопада 2023 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи_____ Ірина ШУМІЛОВА
(підпис)

Завдання прийняв до виконання _____ Юрій БОЙЧУК
(підпис)

РЕФЕРАТ
магістерської кваліфікаційної роботи
«Управління системою виховної роботи закладу загальної середньої освіти»
здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти
гуманітарно-педагогічного факультету
спеціальності 073 «Менеджмент»
освітньо-професійної програми «Управління навчальним закладом»
Національного університету біоресурсів і природокористування України
Бойчука Юрія Петровича

Магістерська кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний зміст магістерської кваліфікаційної роботи викладено на 75 сторінках друкованого тексту, магістерська кваліфікаційна робота містить 7 таблиці і 3 рисунки. Список використаних джерел включає 84 найменування.

У першому розділі магістерської кваліфікаційної роботи висвітлено теоретичні засади управління системою роботи з батьками обдарованих дітей, розкрито сутність і зміст проблеми дослідження, розглянуто основні поняття з теми дослідження. Охарактеризовано методи та засоби управління системою роботи з батьками обдарованих дітей, спрямованої на забезпечення ефективної діяльності та досягнення мети.

Другий розділ присвячено діагностиці освітньої діяльності Київської інженерної гімназії. Охарактеризовано ефективність управління системою роботи з батьками обдарованих дітей.

У третьому розділі окреслено напрямки вдосконалення управління системою роботи з батьками обдарованих дітей, запропоновано рекомендації щодо вдосконалення управління системою роботи з батьками обдарованих дітей. Результати дослідження систематизовано, узагальнено та зроблено висновки, які висвітлено у даному розділі.

Ключові слова: управління, система, обдарованість, діти, гімназія.

ЗМІСТ

ВСТУП……. 5

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ РОБОТИ З БАТЬКАМИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ У ГІМНАЗІЇ ……. 8

1.1. Система роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії: сутність, зміст і структура …….. 8

1.2. Управління системою роботи з батьками обдарованих дітей в гімназії ……... 19

Висновки до розділу 1……... 28

РОЗДІЛ 2 ДІАГНОСТИКА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ РОБОТИ З БАТЬКАМИ КИЇВСЬКОЇ ІНЖЕНЕРНОЇ ГІМНАЗІЇ ……..... 29

2.1. Характеристика освітньої діяльності Київської інженерної гімназії……... 29

2.2. Управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у Київській інженерній гімназії та її ефективність …… 41

Висновки до розділу 2……... 48

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ РОБОТИ З БАТЬКАМИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ У ГІМНАЗІЇ ……. 49

3.1. Шляхи і засоби управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії …… 49

3.2. Рекомендації щодо вдосконалення управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії …… 57

Висновки до розділу 3……... 64

ВИСНОВКИ…….……. 65

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ…….…… 75

ДОДАТКИ…… 77

ВСТУП

У новій політичній ситуації, яка склалася в Україні, простежуються дві домінуючі тенденції: по-перше, відродження національної самосвідомості, української культури і мови, виховання громадянина України; по-друге, прагнення до інтеграції у світове, європейське співтовариство. Процеси перебудови в Україні обумовили нові тенденції в розвитку освіти, а саме потреби суспільства у творчих, діяльних і обдарованих, інтелектуально розвинених громадянах. Обдарованість дітей викликає найбільший і цілком зрозумілий інтерес у нашій країні.

У державній національній програмі «Освіта. XXI століття» зазначено, що головною метою виховання молоді є набуття соціального досвіду, формування високоосвіченого громадянина. З цією метою в нашій державі створюються заклади освіти нового типу. Враховуючи регіональні особливості, матеріально-технічну базу та потенціал педагогічного колективу, обираються напрямки діяльності закладів освіти.

Нова українська школа повинна забезпечувати всебічний розвиток індивідуальності людини як особистості та найвищої цінності суспільства на основі виявлення її задатків, здібностей, обдарувань і талантів. В Україні прийнято цілий ряд законів і програм (зокрема Закон України «Про освіту», Національна програма «Діти України», Програма розвитку обдарованих дітей і молоді, Указ Президента України про підтримку обдарованих дітей та інші), які спрямовані на створення загальнодержавної мережі закладів освіти для обдарованих дітей і молоді.

Питанням визначення поняття «обдарованість» присвячена низка робіт вітчизняних та зарубіжних психологів і педагогів. Відомі визначні дослідження у галузі психології обдарованості Д. Гілфорда, П. Торренса, Ф Баррона, К. Тейлора. На основі ідей психологів Д. Керрола і Б. Блума їх послідовниками була розроблена методика навчання обдарованих дітей. Вивченням феномену обдарованості займались ряд вітчизняних дослідників: О. Матюшкін, Ю.

Гільбух, В. Моляко, О.Рибалка, О. Балл, І. Бех, Б. Теплов, Л. Виготський, Г. Костюк. Дослідженням проблеми обдарованості дітей присвячені праці таких вчених, як: Д. Богоявленська, Л. Венгер, Н. Карпенко, В. Крутецький, О. Кульчицька, Н. Лейтес, О. Матюшкін, В. Моляко, С. Науменко, Б. Теплов, С. Рубінштейн, А. Савенков та інші.

Однак, не дивлячись на значний науковий доробок, поза увагою дослідників залишилась проблема управління системою роботи з батьками обдарованих дітей в гімназії, яка є надзвичайно актуальною. З метою вирішення зазначеної проблеми і пропонується дана магістерська робота.

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: **«Управління системою роботи з батьками обдарованих дітей в гімназії».**

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо умов удосконалення управління системою роботи з батьками обдарованих дітей в гімназії, спрямованих на підвищення її ефективності.

Для досягнення мети визначено наступні завдання:

- з’ясувати сутність, зміст і структуру роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії;

- описати управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії;

- здійснити діагностику освітньої діяльності Київської інженерної гімназії;

- охарактеризувати стан управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у Київській інженерній гімназії та її ефективність;

- запропонувати напрямки вдосконадення управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії та розробити відповідні рекомендації.

Об'єктом дослідження є управління закладом освіти.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та прикладних засад управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії.

Методи дослідження. Методологічною основою кваліфікаційної магістерської роботи є загальнотеоретичні та специфічні методи наукового

пізнання: аналіз і синтез, індукції та дедукції, порівняння та класифікації даних. При досліджені причинно-наслідкових зв’язків застосовані методи традиційної логіки. Кількісний аналіз супроводжується застосуванням відповідних характеристик.

Інформаційною базою дослідження. Інформаційною базою дослідження є основи законодавства України про освіту, вітчизняні та зарубіжні інформаційні джерела, річні звіти та первинна документація Київської інженерної гімназії, результати опитувань та власних спостережень.

Практичне значення одержаних результатів полягає в обґрунтуванні шляхів і засобів та розробці рекомендацій щодо вдосконалення управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків.

Основний зміст магістерської кваліфікаційної роботи викладено на 75 сторінках друкованого тексту, магістерська кваліфікаційна робота містить 7 таблиці і 3 рисунки. Список використаних джерел включає 84 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ РОБОТИ З БАТЬКАМИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ У ГІМНАЗІЇ

1.1. Система роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії

Системи розвитку обдарованої особистості є необхідною умовою досягнення успіху на шляху розбудови незалежної держави. Нині і сама доля України залежить від того, як ефективно будуть використані інтелектуальні, творчі можливості її народу, кожного громадянина. Ось чому великого значення набуває науково-педагогічне розв'язання проблеми виявлення та розвитку творчих здібностей підростаючого покоління, дослідження теоретичних основ ефективної державної системи підтримки талановитої молоді. Система освіти має забезпечувати підтримку обдарованих дітей і молоді, розвиток у них творчих здібностей, формування навичок самоосвіти і самореалізації особистості.

У Доктрині національної освіти, що визначає стратегію й основні напрямки розвитку освіти України в XXI ст., зазначено: «Система освіти має забезпечувати підтримку обдарованих дітей і молоді, розвиток у них творчих здібностей, формування навичок самоосвіти і самореалізації особистості» [1].

Створення системи роботи з обдарованими учнями в закладах освіти є актуальним питанням усієї освіти України, що охоплює як навчальну, так і виховну роботу. Така система має:

- ураховувати особливості закладу освіти;

- відповідати сучасним педагогічним ідеям і концепціям;

- сприяти розвитку творчої особистості учня, його самоосвіті та саморозвитку, запровадженню основних засад особистісно орієнтованого навчання й виховання;

- бути покликана забезпечити максимальне розкриття індивідуальних особливостей і здібностей учнів [33].

На відміну від «дорослої обдарованості», яка є реальністю у створенні продукту або ідеї, дитяча обдарованість має свою специфіку в продуктах

творчості, навчального процесу, індивідуального розвитку та предметної спрямованості

Таблиця 1

Знання та вміння, необхідні для забезпечення високого рівня професійно-педагогічної підготовки вчителя до роботи з обдарованими учнями*

Загальнонаукові та фахові	***Фізіологічні та психологічні***	***Педагогічні та методичні***
Теорія відповідного предмету, основи суміжних предметів та вміння використовувати знання у процесі роботи з розвитку здібностей і обдарувань учнів.	Вікові особливості фізичного та психологічного розвитку школяра, психологія навчання й виховання. Поняття і види обдарованості та здібностей.	Сутність педагогічного процесу; теорія і методика навчання та виховання школярів, наукова організація праці вчителя і учня.

Примітка:* Сформовано автором за [45].

У сучасній педагогічній теорії та практиці відбувається інтенсивний процес розробки системи роботи обдарованих дітей. Про це свідчать численні наукові, методичні публікації, науково-практичні конференції. За визначеннями багатьох вчених, складовими системи роботи з цієї проблеми. На які треба орієнтувати педагогічних працівників, є:

- концепція обдарованості;

- психодіагностика(виявлення рівня обдарованості);

- прогнозування розвитку обдарованих дітей;

- технології та методики виховання, навчання й розвитку творчого потенціалу особистості [12].

Творчість для певної категорії людей є, немов би, тією підсвідомою діяльністю, яка, з одного боку, обмежує реальний, такий що пригнічує, контакт суб'єктів із зовнішнім світом, але дозволяє здійснювати цей односторонній контакт з тим же довкіллям, що стає умовою реалізації їх здібностей.

Рис. 1. Ознаки обдарованої дитини

Обдарованими називають тих, хто показує гарні результати або високий рівень здібностей в одній чи декількох галузях діяльності: загальні інтелектуальні здібності, академічні здібності, продуктивне мислення, здібності до лідерства, художні й артистичні здібності, психомоторні здібності.

Обдарованими є ті учні, які, за оцінкою професіоналів, внаслідок значних здібностей володіють потенціалом до високих досягнень.

Усі обдаровані діти мають потребу в знаннях, яскраво виражений інтерес до певної галузі знань. Немає потреби примушувати їх вчитися, вони самі шукають собі роботу, частіше складну інтелектуальну, із задоволенням нею займаються, присвячуючи їй увесь свій вільний час. Обдаровані діти вільно і швидко оволодівають відповідними вміннями і навичками. Вони показують високий рівень досягнень [53].

Проблема розвитку творчих здібностей учнів не може бути розв'язана без розгляду самого процесу, механізму творчості. При цьому розумно було б допустити, що процес творчості, зокрема процес розв'язання будь-якої творчої задачі, здійснюється за відповідною схемою, має певні етапи або фази.

Рис. 2. Модель обдарованої дитини

Більшість авторів, які досліджують творчість (Дж. Гілфорд, Е. Торренс), визначають три ознаки творчої обдарованості:

- оригінальність ідей і продуктів;
- гнучкість словесного й образного мислення;
- здатність знаходити ідеї в складних і обмежених ситуаціях 16].

Посилаючись на дослідження Ф. Моляко, можна запропонувати реєстр визначення обдарованості, хоча не завжди існує єдність у трактуванні цих понять. До них належать:

- задатки – спадкові анатомо-фізіологічні особливості, які є основою для розвитку на їх базі здібностей;
- нахили – ставлення, конкретна вибіркова спрямованість індивіда до певної діяльності, яка ґрунтується на інтересах, потребах у виконанні тієї чи іншої діяльності;

- здібності – це індивідуальні особливості людини, які дають змогу успішніше оволодівати тією чи іншою діяльністю, вирішувати ті чи інші завдання, проблеми;
- загальні здібності – лежать в основі оволодівання будь-якою діяльністю;
- спеціальні здібності – дають змогу конкретній людині оволодівати певною діяльністю, успішно щось виконувати;
- творчі здібності – дають змогу успішно виконувати творчу діяльність;
- обдарованість – специфічне поєднання здібностей, інтересів і потреб, яке дає змогу виконувати певну діяльність на високому рівні;
- творча обдарованість – дає змогу успішно вирішувати творчі завдання, виконувати творчу діяльність більш оригінально;
- талант – система рис та особливостей, які дають особистості змогу досягти значних успіхів в оригінальному виконанні творчої діяльності;
- геніальність – системна характеристика особистості, яка свідчить про її надоригінальність досягнення [25].

М. Лейтес визначає три категорії обдарованих дітей:

- учні з ранньою розумовою реалізацією;

- учні з прискореним розумовим розвитком;

- учні з окремими ознаками нестандартних здібностей [29].

Учні з ранньою розумовою реалізацією – це учні, в яких за звичайного рівня інтелекту спостерігається особливий інтерес до окремого навчального предмета. Він може випередити ровесників легкістю засвоєння специфіки матеріалу. Уроки з інших предметів можуть обтяжувати дитину.

Учні з прискореним розумовим розвитком – це учні, які за однакових умов надто вирізняються високим рівнем інтелекту. Особливо вони бувають помітні в молодших класах. За даними психолога прискорений розвиток інтелекту завжди пов’язаний з високою розумовою активністю та пізнавальною потребою.

Учні з окремими ознаками нестандартних здібностей – ці учні не вирізняються розумовими особливостями, не випереджають однолітків у загальному розвитку інтелекту та не виявляють яскравих успіхів з того чи іншого навчального предмета. Але вирізняються особливостями окремих психологічних процесів (надзвичайна пам'ять на певні об'єкти, широта уяви, здатність до спостережень) [30].

Серед таких школярів трапляються учні зі складним характером, незалежні, вперті, малоконтактні.

Психолого-педагогічна наука розрізняє шість сфер обдарованості дітей:

1. Інтелектуальна сфера. Обдарована дитина вирізняється хорошою пам'яттю, допитливістю, добре вирішує різні завдання, зрозуміло висловлює свої думки, може мати здібності до практичного застосування знань.

2. Сфера академічних досягнень. Це успіхи з математики, читання, курсу «Я та Україна», та інших навчальних предметів.

3. Творчість. Дитина дуже допитлива, виявляє незалежність і оригінальність мислення, висловлює власні оригінальні ідеї.

4. Спілкування. Добре пристосовується до нових ситуацій. Легко спілкується з дорослими та дітьми. (Виявляє лідерство в іграх та заняттях).

5. Сфера художньої діяльності. Дитина виявляє великий інтерес до візуальної інформації, захоплюється художніми заняттями. (Виявляє інтерес до музики, добре відновлює мелодію, із задоволенням співає, намагається створювати музику).

6. Рухова сфера. Тонка і точна моторика, чітка координація, добре володіє тілом [34].

М. Босенко [12] вважає, що вчитель повинен вміти бачити відмінності здібностей, таких як:

- загальні здібності – це здатність кожної особистості до сприйняття, засвоєння та відображення інформації;

- гуманітарні здібності – здатність особистості до літературно-філософської діяльності;

- математичні здібності передбачають добре розвинену логіку;

- здібності до академічного навчання – це комплекс здібностей, які сприяють успішному навчанню та підкріплені вольовими зусиллями;

- спеціальна обдарованість – та, яка виявляється в тенденції досягнення успіху в одній чи декількох сферах діяльності;

- загальна обдарованість – це рівень задатків, схильностей особистості, які свідчать про високий ступінь інтелектуального, моторного та сенсорного розвитку .

У результаті досліджень Н. Лейтеса [29] визначено такі характерні особливості обдарованих дітей:

- мають хорошу пам’ять, добре розвинене абстрактне мислення;

- як правило, дуже активні й завжди чимось зайняті;

- надто вимогливі до себе, болісно сприймають суспільну несправедливість;

- наполегливі в досягненні результату;

- хочуть учитись і досягають у навчанні успіхів;

- здатні краще за інших займатися самостійною діяльністю;

- спостережливі;

- уміють фантазувати, критично оцінюють навколишню дійсність;

- ставлять багато запитань і зацікавлені у позитивних відповідях на них;

- на уроці більше цікавляться дослідницькими методами; виявляють інтерес до читання, мають великий словниковий запас;

- із задоволенням виконують складні завдання;

- завдяки частому звертанню до засобів масової інформації здебільшого вміють швидко визначати найбільш важливі відомості, самостійно знайти інформацію;

- краще за своїх однолітків уміють розкривати взаємозв’язки між явищами та їхньою суттю;

- їм притаманне почуття гумору, вони життєрадісні;

- у них перебільшене почуття страху, емоційна залежність.

Сучасна наука твердить, що виявити обдарованість можна завдяки застосуванню взаємодоповнюваних способів.

По-перше, це метод спостереження, як спосіб виявлення обдарованих дітей. За цим методом систематично і цілеспрямовано сприймають різноманітні вияви психологічних особливостей обдарування. Його найбільше застосовують на уроках. Його якісні результати можуть бути доволі обґрунтованими лише за умови регулярності, тривалості та багаторазових спостережень.

По-друге, це констатація певного рівня досягнутих дитиною успіхів у тій чи іншій сфері діяльності. Констатація конкретних успіхів та способів дає змогу встановити, до якого саме типу обдарованості належить конкретна дитина.

Третій спосіб – виявлення обдарованих дітей з участю експертів. Так, за описовими характеристиками обдарованості М. Карне, учнів оцінюють: сам учень, батьки, педагоги. Психолог порівнює ці дані з результатами відповідних психодіагностичних методик.

Четвертий спосіб – здійснення відповідних тестових діагностувань, які мають стандартизований характер і забезпечують отримання результатів на основі єдиних критеріїв і норм [37].

Розглянемо критерії обдарованості дітей.

Обдарованими можна вважати дітей, якщо вони:

1. Часто "перескакують" через послідовні етапи свого розвитку.

2. У них чудова пам'ять, яка базується на ранньому мовленні.

3. Рано починають класифікувати і диференціювати інформацію, що надходить до них.

4. Із задоволенням захоплюються колекціонуванням, при цьому їхня мета - не приведення колекції в ідеальний і досить постійний порядок, а реорганізація, систематизація її на нових підставах.

5. Мають великий словниковий запас. Із задоволенням читають словники та енциклопедії, придумують нові слова і поняття.

6. Можуть займатися кількома справами відразу, наприклад, стежити за двома чи більше подіями, що відбуваються навколо них.

7. Дуже допитливі, активно досліджують навколишній світ і не терплять ніяких обмежень своїх досліджень.

8. У ранньому віці здатні простежувати причинно-наслідкові зв'язки, робити правильні висновки.

9. Можуть тривалий час концентрувати свою увагу на одній справі, вони буквально "занурюються" в своє заняття, якщо воно їм цікаве.

10. Мають сильно розвинуте почуття гумору.

11. Постійно намагаються вирішувати проблеми, які їм поки що не під силу.

12. Відзначаються різноманітністю інтересів, що породжує схильність починати кілька справ одночасно.

13. Часто роздратовують ровесників звичкою поправляти інших і вважають себе такими, що завжди мають рацію.

14. Їм бракує емоційного балансу, вони часто нетерплячі та поривчасті [43].

Проаналізуємо систему роботи з обдарованими дітьми:

1. Виявлення здібних і обдарованих дітей шляхом діагностики та спостереження. Складання картотеки.

2. Поглиблена діагностика, з’ясування рис характеру.

3. Залучення до спеціальних видів діяльності у гуртках, факультативах, секціях у школі й поза нею.

4. Залучення до участі в конкурсах, фестивалях, олімпіадах, змаганнях.

5. Індивідуальна робота з обдарованими дітьми.

6. Навчання у профільних класах.

7. Професійна орієнтація та рекомендації для майбутнього навчання у Вишах [53].

Таблиця 1

Система роботи зі здібними дітьми*

Етапи	**Зміст роботи**
Виявлення обдарованих дітей	1. Діагностичне обстеження на виявлення обдарованих дітей.

	2. Анкетування учнів і вчителів із питань мотивації навчання школярів. 3. Облік інформації з олімпіад.
Створення умов для розкриття потенціалу дітей	1. Планування навчального плану з урахуванням уведення спецкурсів. 2. Планування інтелектуальних турнірів, конкурсів, олімпіад, фестивалів, інтелектуальних марафонів. 3. Спільна робота з Вишами. 4. Участь дітей у МАН. 5. Робота секцій і гуртків.
Формування педагогічного колективу, готового працювати з обдарованими дітьми	1. Робота творчих груп із проблеми обдарованості дітей. 2. Розробка методичних рекомендацій до роботи з обдарованими дітьми. 3. Організація та проведення науково-практичних семінарів і консиліумів з обдарованими дітьми.
Моральне й матеріальне стимулювання саморозвитку учнів і вчителів	1. Рейтинг педагогів. 2. Участь педагогів в оглядах-конкурсах. 3. Ведення книги рекордів школи. 4. Введення стипендійного фонду. 5. Облік результативності роботи педагогів з обдарованими дітьми при атестації й матеріальному заохоченні.
Критерії результативності	1. Аналіз участі в олімпіадах. 2. Аналіз вступу у Виші. 3. Статистичний і психолого-педагогічний звіт по роботі колективу з обдарованими дітьми.

Примітка:* Сформовано автором за [53].

Педагогічна наука розробила наступні рекомендації педагогові в роботі з обдарованими дітьми:

1. Не слід приділяти занадто багато уваги ігровому навчанню з яскраво вираженим елементом змагальності. Обдарована дитина найчастіше буде переможцем, що може викликати ворожість однокласників і не сприятиме створенню атмосфери загальної зацікавленості, до якої прагне вчитель.

2. Варто уникати зміцнення перфекціоністських тенденцій. Краще не виділяти обдаровану дитину за індивідуальні досягнення, а заохочувати спільні заняття з іншими.

Не треба зводити обдаровану дитину на п’єдестал або робити з неї вундеркінда в очах інших учнів. Її здобутки належним чином оцінять, а от недоречне наголошення на винятковості найчастіше породжує роздратування, ревнощі й відторгнення замість очікуваного схвалення. Інша крайність – навмисне публічне приниження унікальних здібностей і навіть сарказм – звісно, неприпустима.

4. Варто пам’ятати, що здебільшого обдаровані діти погано сприймають строго регламентовані, повторювані вправи. Необхідно урізноманітніти програму занять [55].

Таблиця 2

Роль батьків у вихованні обдарованої дитини в сім'ї*

Повага до бажання дітей самостійно працювати	Організація різноманітних ігор, вікторин, розгадування і складання кросвордів, чайнвордів, ребусів
Надання дитині свободи вибору	Надання авторитетної допомоги
Створення умов для конкретного втілення творчої ідеї	Терпимість до безладдя
Заохочення обдарованої дитини	Здібність до самоаналізу
Розвиток цікавості, допитливості, кмітливості, інтелекту й формування пізнавальних інтересів	Знання психологічних особливостей обдарованої дитини. Розуміння їхніх потреб та інтересів
Мати творчий особистий світогляд	Володіння почуттям гумору
Взаємозв'язок сім'ї і навчального закладу	Застосування форм і методів народної педагогіки
Виховання культури мовлення	Створення затишних і безпечних умов для розвитку

Примітка:* Сформовано автором за [56].

Таким чином, обдарованість конкретної дитини – значною мірою умовна характеристика. Найбільш значні здібності дитини не є прямим і достатнім

показником досягнень у майбутньому. Не можна закривати очі на те, що ознаки обдарованості, які виявилися в шкільні роки, навіть за найбільш, здавалося б сприятливих умов, можуть або поступово, або досить швидко зникнути.

1.2. Управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії

У Законі України про загальну середню освіту, Державній національній програмі «Освіта» визначено основні завдання організації родинного виховання і освіти як важливої ланки виховного процесу. Успішне виконання цих завдань залежить як від взаємодії школи і сім'ї у вихованні підростаючого покоління, так, як і від забезпечення системного підходу до роботи з батьками.

Розглянемо трактування терміну-поняття «управління», як ключового у нашому дослідження.

Загальноприйнятим є визначення поняття «управління» як процесу переведення системи з одного якісного стану в інший у відповідності з метою управління. Зокрема, Г. Єльникова розглядає управління як особливий вид людської діяльності в умовах постійних змін внутрішнього
та зовнішнього середовища, який забезпечує цілеспрямований вплив на керовану систему для збереження і впорядкування її в межах заданих параметрів на основі закономірностей розвитку та дії механізмів самоуправління [12, с. 192].

Як зазначає Б. Гаєвський, «Процес управління є впорядкування системи, що здійснюється в системах, у яких існує мережа причинно-наслідкових залежностей, здатних у межах даної основної якості переходити з одного стану в інший» [8, с. 10].

Ефективність управління досягається за рахунок відповідної організації системи, під якою розуміють її структуру та спосіб функціонування. Загалом, управління розвитком виховної системи здійснюється завдяки конкретизації мети, цілей виховання, розширення основних видів життєдіяльності, запровадження інновацій у виховний процес, удосконалення діяльності

підсистем, взаємодії з середовищем. Теоретичну основу управління розвитком виховної системи визначає синергетика – наука, яка вивчає самоорганізовані системи. Науковці В. Караковський, Л. Новикова, Н. Селіванова, О. Соколова вважають головним враховувати природні властивості системи, її внутрішні якості, історію розвитку. Потрібні «невеликі впливи», котрі дадуть «великі результати» [56].

Управління - поняття більш широке, включає в себе керівництво в його повному значенні (керівництво групою чи колективом), планування роботи установи, координацію з різними інстанціями, звіти, контроль. У даному контексті управлінська діяльність керівника вимагає:

- оперативності у розв'язанні різних питань;
- стислого й точного викладу думок;
- творчого, глибокого й гнучкого підходу до реалізації багатьох завдань;
- особистісного рівня управління;
- таланту організатора, характеру справжнього лідера;
- високого рівня організаційної культури [71].

Управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії у це цілеспрямована, активна взаємодія керівника з іншими учасниками освітнього процесу з метою забезпечення координації зусиль щодо оптимального функціонування та переведення її на більш високий якісний рівень. Система управління включає необхідний набір функцій, спрямованих на підтримання, функціонування і розвиток системи [71].

Управління системою роботи з батьками обдарованих дітей – це науково обґрунтовані дії адміністрації та педагогів, спрямовані на раціональне використання часу й сил викладачів для забезпечення розвитку талановитих дітей в закладі освіти.

Розглянемо спочатку визначення понять «система», «система роботи з батьками», «система роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії».

Термін-поняття «система» широко вживаний як у науковій літературі, так і в повсякденному житті. Система (*гр., утворення, складення*): 1. Порядок,

зумовлений правильним розташуванням частин, стрункий ряд, зв'язане ціле. 2. Сукупність принципів, покладених в основу певного вчення [37].

Система (від дав.-гр. σύστημα – «сполучення», «ціле», «з’єднання») тлумачиться як множина взаємопов’язаних елементів, що взаємодіє з середовищем, як єдине ціле і відокремлена від нього. Систему розглядають, зокрема, як: взаємопов’язаний набір елементів та способів їх з’єднання, що слугують певній меті; цілісну взаємозалежну безліч об’єктів; порядок (план, класифікація), згідно з яким розташовується група понять для утворення єдиного цілого; гармонійну, нерозривну єдність, яка цілісно взаємодіє з середовищем; єдність, комплекс взаємодіючих компонентів та ін. [38].

Під системою розуміють сукупність об’єктів, розглядувану як єдине ціле [47].

Система внутрішньо-впорядкована структура елементів, яка становить цілісність, сукупність організаційних засад, норм та правил, обов'язкових для певної галузі (напр., фінансова с., с. освіти); сукупність способів дії (метод) [].

Загальна теорія систем Л. Берталанфі (General System Theory) базується на таких постулатах:

– функціонування системи може бути описане на основі вивчення структурно-функціональних зв’язків між елементами, що утворюють цілісність (систему);

– організація (структура) системи виявляється через стан (властивості і функції) елементів, що безпосередньо взаємодіють із середовищем (оточенням) системи;

– організація системи цілком визначає її функції і взаємодію із середовищем [30].

До основних системних принципів належать принципи: цілісності, структурності, взаємозалежності системи і середовища, ієрархічності, множинності опису системи, синергічності.

Системи поділяються на матеріальні та абстрактні; прості і складні, статичні і динамічні, закриті і відкриті. Виховні системи закладів освіти належать до складних соціальних систем.

Система роботи з батьками – це глибоке вивчення соціального складу сім'ї, матеріального становища, педагогічної культури, індивідуальних, психологічних особливостей батьків, сімейного мікроклімату [67].

Визначальна умова взаємодії цих двох суб`єктів - батьків і педагога - вичерпне уявлення про зміст виховної діяльності один одного, можливості порозуміння щодо завдань і засобів виховного впливу заради благополуччя дитини, адекватність виховних дій до запланованого кінцевого результату [68]. Отже, педагог має знати, з якої сім'ї прийшла в школу кожна дитина, яка структура цієї сім'ї, у якому стані перебуває сучасна українська родина і які тенденції зумовлюють її розвиток. Це зробить взаємодію педагога та батьків учнів більш конкретною, осмисленою**,** результативною.

Виховну систему *закладу загальної середньої освіти* визначено як комплекс взаємопов’язаних та взаємозумовлених основних компонентів (виховна мета, концепція, завдання, суб’єкти (учні, педагоги, батьки), життєвий простір (*системоутворююча діяльність, спілкування, відносини, управління, самоуправління, взаємодія*), що становить цілісну соціальнопедагогічну структуру і забезпечує у процесі свого функціонування та розвитку становлення, реалізацію і самореалізацію особистості, її життєздійснення у фізичній, психічній, соціальній і духовній сферах.

Зазначимо, що виховна система школи – це школа як виховна система, власне, об’єкт, на базі якого створюється виховна система, а не певна частина школи; це дає змогу поставити знак рівності між даними термінами. Процес виховання, розуміється як педагогічне управління процесом формування і розвитку особистості. Завдання виховної системи – інтегрувати всі виховні впливи в цілісний педагогічний процес, який забезпечує в конкретних соціально-педагогічних умовах реалізацію цілей і завдань виховання.

Найбільш ефективними виступають саме гуманістичні виховні системи, що характеризуються ставленням до особистості, як до найвищої цінності на раціональному, емоційно-афективному рівні та, водночас, передбачають індивідуальний особистісно-орієнтований підхід до учня.

Становлення та розвиток виховної системи закладу освіти завжди є процесом інтеграційним. Однак інтеграція існує одночасно з протилежною тенденцією до дезінтеграції, зростання незалежності різних елементів системи, порушення взаємодії між ними. Розв'язання суперечностей між інтеграційними і дезінтеграційними процесами – рушійна сила розвитку виховної системи.

Про розвиток свідчить наявність якісних змін у системі чи підсистемах управління. Зокрема, соціальні системи орієнтуються на зростання показників підвищення успішності як результату діяльності, що отримують за рахунок якісних змін.

За своїм змістом поняття «розвиток» – рух (взаємодія), під час якого відбувається не лише зміна вже існуючих властивостей, стану системи, а виникають нові властивості, нова якість (сутність чогось), яких раніше не було.

Традиційно виділяють два типи розвитку:

– розвиток у межах однієї форми існування (наприклад, поява нових ознак).

– розвиток, за якого відбувається перехід від однієї форми існування, від одного рівня структурної організації до іншого, вищого. Такий тип розвитку називають прогресивним.

Процес розвитку, його характер і спрямованість розглядаються через категорії «прогрес» і «регрес», що є співвідносними поняттями, сукупністю уявлень і слугують критеріями, мірилами розвитку.

У найпростішій формі прогрес визначається як такий розвиток, внаслідок якого виникає перехід від простого до складного, від вищого до нижчого. Однак поняття «просте», «складне», «вище» і «нижче» можна пояснити лише завдяки одне одному, крім цього, вони не несуть у собі точного наукового змісту.

Варто враховувати той факт, що «складне» і «просте» часто не можуть бути критеріями прогресивності чи регресивності розвитку. Збільшення складності в організації системи нерідко призводить до втрати ефективності її функціонування, а спрощення, навпаки, – підвищує надійність, посилює потенціал для дальшого розвитку.

Прогресом визначається така зміна властивостей певної системи, за якої відбувається збільшення функціональних можливостей, підвищення ефективності функціонування, зростання ступеня незалежності існування від впливу зовнішніх факторів. Прогресивний розвиток характеризує й те, чи відбувається збереження і накопичення потенціалу, можливостей для подальшого розвитку.

Дослідник виховних В. Кабуш систем виділяє наступні основні завдання виховної системи:

- формування в учнів цілісної і науково обґрунтованої картини світу;
- формування громадянської самосвідомості, відповідальності за долю Батьківщини;
- прилучення дітей до загальнолюдських цінностей, формування в них правил поведінки, адекватним даним цінностям;
- формування у підростаючого покоління креативності, творчої ініціативи як риси особистості;
- формування самосвідомості, допомога дитині в самореалізації [16, С. 32–33].

Зазначена позиція перегукується з точкою зору авторів програми «Нова українська школа» у поступі до цінностей, котрі наголошують на потребі впровадження в освітній процес нової філософії виховання – соціально-педагогічної підтримки підростаючої особистості як найбільш перспективної щодо нового осмислення ролі педагога в освітньому процесі та його взаємодії з учнями на етичних принципах і моральних імперативах. Основними завданнями соціально-педагогічної підтримки визначаються допомога учням у розвитку ціннісно-орієнтованої активності, готовності до вияву відповідальної

громадянської позиції і патріотизму, подоланні труднощів соціальної взаємодії, профілактика ризикованої поведінки, соціальний захист у складних життєвих ситуаціях [26].

Одним із напрямків роботи керівників і педагогів закладів освіти є соціально-педагогічна підтримка обдарованих учнів. Така діяльність потребує інших підходів і до організації навчання та роботи з обдарованими дітьми. Мета такої роботи спрямована, перш за все, на вирішення проблеми діагностики обдарованості. Адже чим раніше ми визначимо рівень і сферу обдарованості, тим краще і легше буде організувати процес навчання дитини.

Необхідні умови для виявлення обдарованості Дж. Фрімана.

• Виявлення повинно бути обґрунтованим та безперервним процесом;

• Виявлення повинно відбуватись використовуючи різноманітні критерії, включаючи створення умов для навчання;

• Показники обдарованості повинні бути затверджені для кожного курсу та певних умов проведення виявлення;

• Здібності учнів повинні бути представлені в сукупності, а не кожне окремо;

• В більшій мірі суровим критерієм повинний бути критерій поетапності навчання;

• Визначення впливу, що містить такі соціальні аспекти як культура або стать;

• Учні повинні бути безпосередньо залучені до індивідуального підходу в процесі підбору навчання [5].

Педагоги докладають всіх зусиль для того, щоб розвивати здібності дітей у різних видах діяльності. Вони шукають нестандартні форми роботи з обдарованими учнями в навчально-виховному процесі, шляхи забезпечення розвивального навчання здібних дітей, впроваджують інноваційні технології. Звісно це потребує творчості, інноваційного стилю мовлення, готовності до дослідницької і експериментальної роботи, здатності створювати не тільки авторські програми, але й готувати навчальні посібники, методичні матеріали.

Учителі ведуть постійну роботу в напрямі диференціації та індивідуалізації навчально-виховного процесу, добирають різнорівневі завдання, виготовляють відповідний роздатковий матеріал, працюють з учнями в позаурочний час.

Широкого застосування сьогодні знаходять тести інтелекту, які не тільки лежать в основі виявлення обдарованих школярів, діагностики їх здібностей, а й підготовки до здачі зовнішнього незалежного оцінювання під час прийому до навчальних закладів.

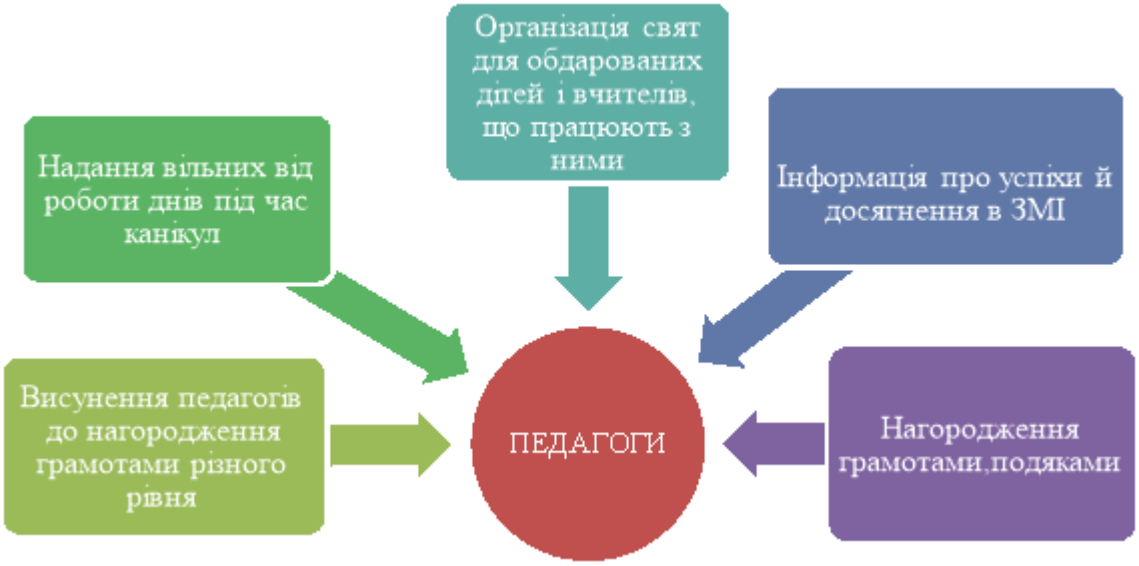

Рис. 2. Система заохочувальних заходів для обдарованих учнів

Великого значення в закладі освіти надається гуртковій роботі. Предметні й художні гуртки, клуби, секції, творчі об'єднання дозволяють найбільш повно задовольнити різнобічні інтереси учнів, оскільки створюються на основі спільності захоплень, здібностей учнів. Через розгалужену мережу гуртків насамперед формується художня обдарованість**.** Вихованці гуртків – переможці та лауреати різноманітних районних і обласних конкурсів. Одним із важливих напрямків роботи із творчо обдарованою особистістю є формування в учнів активної громадянської позиції. Людина може досягти визнання лише через результати у суспільно корисній діяльності, а для цього вона мусить включитися в один чи кілька з тисяч можливих видів діяльності і розвивати свої здібності. Цьому сприяє учнівське самоврядування – простір для розвитку особистості. Воно в закладі освіти є не формальним органом і відіграє в ньому

значну управлінську роль. Це розширення діяльності дорослих і дітей – членів єдиного колективу – і можливостей для їх об'єднання, творчого пошуку, виявлення ініціативи, розвиток організаційних навичок. Це можливість навчитися жити й працювати за законами демократичного суспільства, де існують гуманістичні відносини між людьми.

Успіхи учнів, учителів – не випадковість. Кожного уроку, на кожному заході, в позаурочний час мудрі досвідчені вчителі передають всі свої знання, життєвий досвід своїм вихованцям. Вони навчають їх бути компетентними не тільки в окремому питанні, предметі, а й комфортно відчувати себе в дорослому житті, коли необхідно самостійно вирішувати життєво важливі проблеми, швидко знаходити оптимальні рішення в нестандартних ситуаціях.

Розвиток обдарованих учнів неможливий без творчих підходів до роботи з ними педагогів. У закладі освіти створюється система заохочувальних заходів, що посилюють мотивацію педагогів до діяльності з виявлення й розвитку дитячої обдарованості.

Висновки до розділу 1

Сучасне суспільство - це суспільство глобальних змін, постійної творчої еволюції. Темп розвитку сучасного суспільства залежить від творчого зусилля особи, від тих можливостей і здібностей, якими вона володіє. Таким чином, глобалізація стимулює активність особи, указує на необхідність підготовки її до майбутнього, ставить нові цілі і задачі перед системою освіти, потреби та інтереси яких виходять за межі традиційних програм і предметів.

Обдаровані діти — це діти, які різко виділяються із середовища ровесників високим розумовим розвитком, що є наслідком як природних задатків, так і сприятливих умов виховання. Вони виявляють себе найбільш яскраво в таких сферах діяльності: інтелектуальній, академічних досягнень, творчості, комунікаціях та лідерстві, в різних видах діяльності і руховій сфері.

Обдарованість — це сукупність здібностей, що дозволяють індивіду досягти вагомих результатів в одному або декількох видах діяльності, що є цінними для суспільства.

Обдаровані люди приносять велику користь суспільству, державі, є її гордістю. Тому перед суспільством, державою, навчальним закладом і сім'єю постає проблема навчання і виховання таких дітей.

Для того, щоб якомога раніше виявити обдаровану дитину, батькам та вчителям варто пам'ятати, що така дитина потребує до себе підвищеної уваги, тому що їй властиві особливі риси характеру, особливості у сфері мислення і в навчальній діяльності. Обдаровані діти мають добру пам'ять, особистий світогляд, добре розвинуте абстрактне мислення. В обдарованих дітей гарно розвинута свідомість, теоретичний спосіб мислення. Вони, як правило, дуже активні і завжди чимось зайняті. Прагнуть працювати більше за інших.

Для досягнення поставленої мети система роботи з обдарованою молоддю має бути органічною сукупністю змісту, методів, форм, прийомів та засобів, які ставлять дитину в умови суб'єкта творчої діяльності й забезпечують формування її особистості як дослідника.

РОЗДІЛ 2
ДІАГНОСТИКА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ РОБОТИ З БАТЬКАМИ КИЇВСЬКОЇ ІНЖЕНЕРНОЇ ГІМНАЗІЇ

2.1. Характеристика освітньої діяльності Київської інженерної гімназії

Київська інженерна гімназія (далі – гімназія) є навчальним закладом ІІ-ІІІ ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів відповідно до профілю.

Гімназія заснована на комунальній власності територіальної громади м.Києва та віднесена до сфери управління Дарницької районної в місті Києві державної адміністрації. Власником гімназії є територіальна громада міста Києва, від імені якої виступають Київська міська рада та уповноважені нею органи.

Гімназія створена відповідно до розпорядження Дарницької районної в місті Києві державної адміністрації від 30.08.2011 №402. Рішенням Київської міської ради від 02.10.2013 №28/9616 «Про деякі питання діяльності навчальних закладів, що належать до комунальної власності територіальної громади міста Києва та передаються до сфери управління Дарницької районної в місті Києві державної адміністрації» змінено найменування загальноосвітнього навчального закладу «Київська інженерна гімназія» на Київську інженерну гімназію.

Гімназія у своїй діяльності керується Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», іншими нормативно-правовими актами України та власним Статутом. Проектна потужність закладу освіти становить – 990 учнів (33 класи).

У гімназії визначена українська мова навчання. Запроваджено поглиблене вивчення математики та предметів технічного (інженерного) циклу в школі ІІ ступеня; профілі навчання – математичний (10-11 кл.) та інформаційний (10-11 кл.) у школі ІІІ ступеня. У 2022/2023 навчальному році в гімназії працювало 33 класи. З них:

• 5-9 класів – 550 учнів;

• 10,11 класів – 440 учнів.

Станом на кінець 2023/2024 н.р. в гімназії навчалося 990 учнів.

З них: • в 5-9 класах – 550 учнів;

• в 10,11 класах – 440 учнів.

Педагогічний колектив гімназії (станом на 01.07.2024) складається з досвідчених та висококваліфікованих педагогів і налічує 69 працівників (58 жінок та 11 чоловіків, що складає 84% та 16% відповідно).

З них :

- основних працівників – 69, з яких 2 перебуває на службі в ЗСУ;
- сумісників – 0.

Усі педагогічні працівники мають вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, спеціаліста чи магістра.

Віковий склад педпрацівників гімназії:

Розподіл педагогічних працівників за стажем педагогічної роботи:

- до 3-х років – 6 (8,7% від загальної кількості);
- від 3 до 10 років – 10 (14,5%);
- від 10 до 20 років – 14 (20,3%);
- більше 20 років – 39 (56,5%).

За кваліфікаційним рівнем:

Кваліфікаційна категорія Кількість педагогічних працівників % від загальної кількості спеціаліст 10 14,5 ІІ категорія 7 10,1 І категорія 8 11,6 вища категорія 44 63,8 З них:

- мають педагогічне звання «учитель-методист» – 25;
- мають педагогічне звання «старший вчитель» – 14;
- мають науковий ступінь кандидата наук/доктора філософії – 1;
- має звання «Заслужений учитель України» –3;
- нагороджено нагрудним знаком МОН України «Відмінник освіти» – 3;

- нагороджено нагрудним знаком МОН України «Василь Сухомлинський» – 2.

Київська інженерна гімназія – заклад загальної середньої освіти, діяльність якого спрямована на навчання учнівської молоді основам наукової, дослідницької, експериментальної, конструкторської, винахідницької, раціоналізаторської діяльності, прищеплення навичок роботи із сучасною технікою та новітніми технологіями, підготовку обдарованих і здібних дітей з подальшим навчанням у технічних закладах вищої освіти задля відродження інтелектуального потенціалу української нації та забезпечення ефективного вирішення завдань розвитку економіки України.

Основні орієнтири розвитку гімназії визначаються її візією та місією. Візія гімназії: розбудова закладу освіти, що втілює передові педагогічні ідеї інноваційного розвитку, здійснює освітню діяльність на принципах дитиноцентризму та педагогіки партнерства, забезпечує єдність навчання, виховання та розвитку учнів, здобуття молоддю якісної загальної середньої освіти.

Місія гімназії: забезпечення різнобічного розвитку, виховання і соціалізації особистості, яка усвідомлює себе громадянином України, здатна до життя в суспільстві та цивілізованої взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадянської активності.

Основні завдання педагогічного колективу на 2023/2024 навчальний рік:

✓ Реалізація основних положень Конституції України, Законів України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», Концепції нової української школи, інших нормативно-правових актів у галузі освіти.

✓ Забезпечення здобуття повної загальної середньої освіти учнівською молоддю, досягнення учнями результатів навчання (компетентностей), визначених Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти.

- ✓ Продовження реформи загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа» – впровадження у 6 класах нового Державного стандарту базової середньої освіти.
- ✓ Організація освітнього процес за різними формами (інституційна (очна(денна), дистанційна), індивідуальна (екстернатна, сімейна(домашня), педагогічний патронаж), передбаченими законодавством України.
- ✓ Упровадження в гімназії ведення ділової документації в електронній формі відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України від 08.08.2022 №707 «Про затвердження Інструкції з ведення ділової документації у закладах загальної середньої освіти в електронній формі».
- ✓ Подолання освітніх втрат/розривів у навчанні, зумовлених тривалими карантинами та військовою агресією рф на території нашої держави.
- ✓ Формування безпечного освітнього середовища, збереження життя і здоров'я учасників освітнього процесу.
- ✓ Посилення національно-патріотичного виховання, формування громадянської позиції, розвиток навичок інформаційної гігієни під час війни.
- ✓ Просвіта з питань особистої безпеки.
- ✓ Психологічна підтримка всіх учасників освітнього процесу.

Реалізація вищезазначених завдань здійснювалася згідно з річним планом роботи Київської інженерної гімназії на 2023/2024 н.р. (затверджений рішенням педагогічної ради гімназії 30.08.2023, протокол №1); за підсумками навчального року річний план закладу освіти в цілому виконано.

Київська інженерна гімназія – заклад загальної середньої освіти, у якому створено всі необхідні умови для навчання, виховання та розвитку учнівської молоді. Структурна побудова закладу освіти, наявність сучасного матеріально-технічного та навчально-методичного забезпечення, висококваліфікований педагогічний колектив дають можливість створити необхідні умови для здобуття учнями якісної базової та повної загальної середньої освіти. Відповідно до Порядку ведення обліку дітей дошкільного, шкільного віку та учнів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017р.

№684, з метою забезпечення здобуття дітьми загальної середньої освіти гімназія здійснює облік дітей шкільного віку/учнів.

Відповідно до Закону України «Про освіту», з метою проведення обліку продовження навчання та працевлаштування випускників 9-х класів, контролю за здобуттям дітьми повної загальної середньої освіти здійснено аналіз узагальнюючої інформації щодо продовження навчання випускників 9-х класів, який наведено у таблиці:

Таблиця 3

Облік учнів, які продовжують навчання і Україні та за кордоном

Рік	Всього випускників 9-х класів	З них здобувають середню освіту:					Працюють	Вибули за межі міста, України	Інше
		У 10 кл.	У вечірніх школах	У ЗВО І-ІІ рівнів акр.	У ЗПТО	Екстернат			
2021	170	137	-	29		1	-	3	-
	100%	80%		17%		1%		2%	
2022	179	134	-	32		-	-	13%	-
	100%	75%		18%					
2023	164	128	-	14		-	-	22	-
	100%	78%		9%				13%	

Примітка: Сформовано автором за [].

Адміністрацією гімназії та класними керівниками учнівських колективів здійснюється постійний контроль за відвідуванням учнями гімназії та проводиться облік відвідування уроків у класних журналах та книзі обліку відсутніх, відповідно до нормативних документів, двічі за семестр проводиться аналіз, узагальнення та систематизація результатів контролю відвідування. Учні, які тимчасово не відвідували гімназію, в обов’язковому порядку подають медичну довідку чи письмове пояснення батьків/законних представників про причину відсутності. Довідки та заяви/пояснення зберігаються в класних керівників та в медичній частині гімназії. У разі відсутності учнів на заняттях понад 10 днів комісія в складі класного керівника, заступника директора з

виховної роботи та представника батьківської громадськості з’ясовує причини відсутності та складає відповідний акт, який зберігається протягом навчального року.

Окрім зазначеного вище, слід відмітити, що впродовж 2023/2024 навчального року було організовано навчання 179 учнів за індивідуальною формою здобуття освіти: сімейна (домашня) – 152, екстернатна – 27.

Основні положення Статуту гімназії, структурна побудова закладу освіти, необхідне матеріально-технічне та навчально-методичне забезпечення дають можливість не тільки створити необхідні умови для здобуття базової та повної загальної середньої освіти, але й організувати роботу для навчання, виховання і розвитку обдарованих дітей. Навчальні плани гімназії дають можливість засвоєння учнями обов’язкового державного компоненту освіти, організувати поглиблене вивчення окремих предметів та допрофільну підготовку, створює передумови для посилення профільної підготовки гімназистів. Реалізація вищезазначеного базується на таких засадах: якісний склад педагогічного колективу, співпраця з закладами вищої освіти, наявність необхідного навчально-методичного забезпечення для кожного напрямку профільного навчання, конкурсний відбір учнів до 5,10-х класів, допрофільна підготовка учнів 5-9 класів, цілеспрямоване формування контингенту учнів, постійне вдосконалення науково-методичної та матеріально-технічної бази. Відповідно до спеціалізації закладу освіти особлива увага приділяється допрофільній підготовці учнів школи ІІ ступеня (5-7 кл. – пропедевтичний етап, 8-9 кл. – основний етап).

Упровадження в старшій школі профільної освіти створює реальні умови для самоосвіти й самореалізації, особистісного зростання та професійного самовизначення кожного учня відповідно до індивідуальних потреб.

Диференціація освітніх послуг Київської інженерної гімназії забезпечується створенням профільних класів та класів із поглибленим вивченням окремих предметів:

- 10,11 класи – профіль інформаційний (поглиблене вивчення інформатики);
- 10, 11 класи – профіль математичний (поглиблене вивчення математики);
- 8, 9 класи – поглиблене вивчення математики та предметів технічного (інженерного) циклу.

Результативність роботи щодо розвитку нахилів та обдарувань учнів визначається підсумками Всеукраїнських учнівських олімпіад, залученням здобувачів освіти до роботи в наукових секціях МАН України та до участі у Всеукраїнських конкурсах, турнірах, змаганнях, проектах тощо.

За підсумками ІІІ (міського) етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів учні гімназії вибороли 14 призових місць з 9 навчальних дисциплін; результативність участі гімназистів у ІІІ етапі наведено у таблиці.

Таблиця 4

Результати учнів за участю у Всеукраїнських учнівських олімпіадах з навчальних предметів*

№	ПІБ учня	Клас	Місце	ПІБ вчителя
Англійська мова				
1	Дума Єлизавета	9	2	Вдовіна Т.О.
2	Кушнір Софія	11	2	Кулагіна О.Г.
Біологія				
3	Пєсков Іван	11	2	Паюк О.М.
4	Коваленко Олексій	11	3	Паюк О.М.
Географія				
5	Плєсков Іван	11	3	Бабеша С.В.
Інформаційні технології				
6	Савчак Олего	11	1	Лисенко С.С.
Історія				
7	Євдоченко Олександр	9	2	Мартинюк О.В.
8	Загірська Єлізавета	10	3	Мартинюк О.В.
9	Плєсков Іван	11	3	Василенко Т.М.
Трудове навчання				
10	Дума Єлізавета	9	1	Барабаш А.В.

Українська мова				
11	Кушнір Софія	11	2	Чумічова Л.М.
12	Грігор'єва Вікторія	11	3	Чумічова Л.М.
Фізика				
13	Пасічник Софія	9	3	Салівон Н.Г.
Хімія				
14	Плесков Іван	11	3	Кузнєцова Т.А.

Примітка: сформовано автором за [56].

У зв'язку із запровадженням правового режиму воєнного стану в Україні у 2023/2024 навчальному році формат/форму проведення багатьох традиційних та популярних учнівських змагань було змінено. Разом з тим, упродовж поточного навчального року були проведені районні та міські етапи Всеукраїнських учнівських олімпіад, Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України, Міжнародних мовних конкурсів, у яких активну участь брали учні гімназії, що представляли команду закладу освіти на вищезгаданих олімпіадах та конкурсах. За підсумками ІІІ (міського) етапу Всеукраїнських учнівських олімпіад з навчальних предметів учні гімназії вибороли 14 призових місць з 9 навчальних дисциплін; результативність участі гімназистів у ІІІ етапі наведено у таблиці.

Таблиця 5

Міжнародний польсько-український конкурс «Програмісти майбутнього»*

№	Прізвище та ім'я учня	Предмет	Клас	Місце	Вчитель
1	Галабайчук Дар'я	Інформатика	9	3	Сумченко О.О.
2	Дерень Катерина				
3	Пасічнюк Софія				
4	Григор'єва Ольга				
5	Кунаєв Владислав				
6	Гуня Анна				

Примітка: сформовано автором за [78].

Таблиця 6

Міська інтелектуальна гра «Інтелект-турнір» (районний етап)*

№	Прізвище та ім’я учня	Предмет	Клас	Місце	Вчитель
1	Пасічнюк Софія	Всі предмети	9	3	Луценко О.В.
2	Григор’єва Ольга				
3	Дума Єлизавета				
4	Постернак Андрій				
5	Сафонова Олександра				
6	Тимошенко Соломія				
7	Гуня Анна				
8	Кунаєв Владислав				

Примітка: сформовано автором за [78].

Окремо необхідно відзначити, що учень 11-В класу Плєсков Іван став переможцем чотирьох предметних олімпіад (біологія, географія, історія, хімія); учень 11-Б класу Савчак Олег посів ІІІ місце на Всеукраїнському етапі учнівських олімпіад з інформаційних технологій (вчитель Лисенко С.С.). Крім того, учениця 11-Г класу Григор’єва Вікторія виборола ІІІ місця у І (районному) та ІІ (міському) етапах Всеукраїнського конкурсу імені Петра Яцика (вчитель Чумичова Л.М.). У 2023/2024 навчальному році для участі в ІІ (міському) етапі Всеукраїнського конкурсузахисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Київського територіального відділення Малої академії наук України (Київської Малої академії наук учнівської молоді) було подано 9 робіт гімназистів-членів шкільного наукового товариства учнів, з яких 8 здобули призові місця й стали переможцями.

Окрім цього, учень 11-В класу Плєсков Іван посів ІІ місце в ІІІ (всеукраїнському) етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України. За підсумками участі команди гімназії у Всеукраїнському конкурсу-захисті науководослідницьких робіт Малої академії наук України варто окремо відзначити вчителя історії Мартинюк О.В., яка підготувала п’ятьох учнів-переможців міського етапу. Враховуючи вищезгадане, слід зазначити наступне: по-перше, плідну діяльність вчителя історії Мартинюк О.В., яка провела належну роботу щодо підготовки учнів до пошуково-дослідницької діяльності та вкотре

продемонструвала високий рівень професіоналізму та творчості; по-друге, необхідність вдосконалення науково-дослідницької роботи з учнями та активного залучення творчо обдарованих дітей до експериментальної, конструкторської, винахідницької та пошукової роботи в секціях НТУ гімназії. Крім вищезазначеного, в 2023/2024 навчальному році учні гімназії брали активну участь у різноманітних конкурсах, змаганнях, турнірах, проектах.

Окрім цього, учні гімназії, а саме:

Плєсков Іван (11 кл.) здобув І місце у Міжнародній кліматичній науковій олімпіаді;

Плєсков Іван (11 кл.) в командному заліку здобув ІІ місце в Європейській олімпіаді з експериментальної науки 2024;

Плєсков Іван (11 кл.) посів ІІІ місце у Всеукраїнському конкурсі наукових робіт для школярів 9-11 класів «Юний дослідник»;

Холявко Софія (10 кл.) здобула ІІІ місце в районному конкурсу читців авторської та сучасної патріотичної поезії «В обіймах щоденних думок», присвяченого Дню Гідності та Свободи (вчитель Мястківська С.І.);

Солодько Володимир (11 кл.) видав збірку коміксів з фізики (вчитель Чувтаєва Л.О.);

Загірська Є. (9 кл.), Горова О. та Боровик О. (10 кл.) взяли участь в XXII науковій конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Шевченківська весна» (вчитель Мартинюк О.В.).

Результати участі учнів закладу освіти у Всеукраїнських учнівських олімпіадах, конкурсах, змаганнях, проектах в 2023/2024 навчальному році узагальнено наказом по гімназії №94 від 19.06.2024.

З метою створення сприятливих умов для задоволення потреб у професійному самовизначенні старшокласників протягом року проводились профорієнтаційні заходи. Особливо тісна співпраця здійснювалась із науковцями та студентами Національного авіаційного університету, Київського національного університету будівництва і архітектури, Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» ім. І.

Сікорського. Стимулювання творчої активності дітей у різних формах є необхідною умовою розвитку їх потенціалу.

З метою заохочення та підтримки обдарованих та здібних учнів, які досягли найкращих результатів у різних видах діяльності, за підсумками навчального року були нагороджені грамотами, дипломами, почесними відзнаками Київської інженерної гімназії в рамках загальногімназійної програми «Мить визнання», яка відбулася в травні 2024 року.

Системний підхід, спрямований на формування та розвиток ключових компетентностей здобувачів освіти із поєднанням інноваційних форм у роботі з класом, уміло та ефективно застосовували такі класні керівники: Жоронько Л.Г. (5-А клас), Кіяниця Н.П. (5-Г клас), Прокошина Л.І. (5-Д клас), Глібко С.І. (6-А клас), Марченко Ю.О. (6-Г клас), Тарін О.А. (7-В клас), Селезньова Ю.О. (7-Д клас), Кузнєцова Т.А. (8-В клас), Подолянець М.Д. (8-Г клас), Кононенко О.О. (9-В клас), Луценко О.В. (9-Г клас), Мартинюк О.В. (9-Ж клас), Лисенко С.С. (9-З клас), Ковальчук Л.В. (10-В клас), Чумичова Л.М. (11-В клас), Царапкіна Н.В. (11-А клас), Некрилова О.М. (11-Г клас). Активними учасниками у загальногімназійних заходах були учні 5-В класу (класний керівник Паюк О.М.), 5-Г класу (класний керівник Кіяниця Н.П.), 6-Б класу (класний керівник Загребельна Л.П.), 6-В класу (класний керівник Верба М.В.), 6-Г класу (класний керівник Марченко Ю.О.), 7-В класу (класний керівник Тарін О.А.), 7-Д класу (класний керівник Селезньова Ю.О.), 8-А класу (класний керівник Джафарова В.О.), 8-В класу (класний керівник Кузнєцова Т.А.), 8-Г класу (класний керівник Подолянець М.Д.), 9-А класу (класний керівник Салівон Н.Г.), 9-Б класу (класний керівник Глушко Т.М.) 9-В класу (класний керівник Кононенко О.О.), 9-Г класу (класний керівник Луценко О.В.), 10-Б класу (класний керівник Мястківська С.І.), 10-В класу (класний керівник Ковальчук Л.В.), 10-Г класу класу (класний керівник Юрченко М.В.), 11-А класу (класний керівник Царапкіна Н.В.), 11-В класу (класний керівник Чумичова Л.М.) та 11-Г класу (класний керівник Некрилова О.М.).

Пріоритетним напрямом діяльності закладу освіти є не тільки навчання, а й виховання, адже формування конкурентноспроможної особистості в нових сучасних реаліях, створення умов для її самореалізації є однією з головних місій сучасної школи, а без розвиненої, науково обґрунтованої освітньої системи досягти цієї мети неможливо.

Таким чином, характеристика освітньої діяльності гімназії свідчить про високий рівень педагогічної роботи вчителів, високий рівень навчальних досягнень учнів і зацікавлену участь батьків у забезпеченні такого рівня якості дітей.

2.2. Управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у Київській інженерній гімназії та її ефективність

Процес управління сучасним закладом освіти є складною системою з великою кількістю зовнішніх та внутрішніх елементів діяльності педагогічного колективу. Особливе місце в системі внутрішнього забезпечення якості освіти займають такі компоненти, як виконання навчальних планів та освітньої програми, якість знань, умінь і навичок учнів, моніторинг навчальних досягнень, якість проведення навчальних занять.

Відповідно до річного плану роботи гімназії на 2023/2024 навчальний рік та відповідних наказів по закладу освіти було здійснено контроль (персональний, класно-узагальнюючий, предметно-узагальнюючий) за виконанням навчального плану і програм, станом викладання, якістю знань, умінь та навичок учнів.

Згідно з графіком внутрішкільного контролю двічі на рік адміністрація гімназії здійснює контроль за виконанням навчальних планів і програм за поточний навчальний рік. На контролі були відповідність освітньої програми, навчальних планів, календарно-тематичного планування, навчальних програм і записів у класних журналах; дотримання критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів; виконання практичної складової програм та обов`язкових видів

діяльності; проведення тематичного оцінювання, об’єктивність семестрового та річного оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти.

Основними засобами отримання інформації стало вивчення шкільної документації, звіти завідувачів предметними кафедрами, співбесіди з вчителями-предметниками та їх звітна інформація. В основу аналізу стану виконання навчальних програм, модельних навчальних програм та навчального плану покладені такі документи: інструктивно-методичними рекомендації щодо викладання навчальних предметів/інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році (лист Міністерства освіти і науки України №1/13749-23 від 12.09.2023), Інструкція з ведення класного журналу учнів 5-11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, державні навчальні програми, а також класні журнали, календарно-тематичні плани вчителів, журнали пропущених та замінених уроків, звітна інформація завідувачів предметними кафедрами та вчителів-предметників.

Під час проведеної роботи встановлено, що навчальний матеріал з усіх предметів інваріантної та варіативної складових навчального плану вивчався з урахуванням рекомендацій зазначених у нормативних документах Міністерства освіти і науки України. Аналіз засвідчив, що вчителі гімназії в цілому дотримувались рекомендацій щодо послідовності викладення навчального матеріалу, розподілу годин на вивчення окремих тем, проведення тематичного оцінювання навчальних досягнень учнів та відповідної кількості видів контролю, виконання лабораторних, практичних, контрольних робіт тощо.

Одними з пріоритетних виховних напрямів є громадянсько-патріотичне, духовноморальне, військово-патріотичне та екологічне виховання як основні складові національнопатріотичного виховання, що відповідають нагальним вимогам і викликам сучасності. З метою вшанування мужності та героїзму захисників незалежності і територіальної цілісності, сприяння зміцненню в учнів патріотичного духу, протягом року в гімназії відбулась низка різноманітних заходів до Дня захисника України та Дня українського козацтва, Дня Збройних Сил України, Дня гідності та свободи, Дня пам’яті та примирення, серед яких:

музичнопатріотичний проект «Герої серед нас» за участі концертної бригади ВІА «Незламні» та солістів Заслуженого академічного Зразково-показового оркестру Збройних Сил України, метою якого була героїзація подвигів українських воїнів, навчально-тренувальний вишкіл «ДжураЗахисник», який об'єднав команди учнів 10-х та 11-х класів, з метою формування патріотичних цінностей, спортивні змагання «Козацький гарт», «Ми маленькі козачата», військово-спортивна гра «Козак-КВЕСТ», акція «Свічка пам'яті», акція «Ланцюг єдності» до Дня Соборності України, а також тематичні уроки мужності та години спілкування, на які запрошували воїнів Збройних Сил України, волонтерів, ветеранів АТО/ООС. Відповідно до Указу Президента України від 16.03.2022 №143 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії рф проти України» щоденно о 9:00 у закладі освіти оголошується загальнонаціональна хвилина мовчання. З учнями регулярно проводяться години спілкування, бесіди, тематичні виховні заходи, спрямовані на популяризацію волонтерського руху та активізацію процесу згуртування учнівського колективу шляхом залучення дітей до волонтерської діяльності. Протягом року у гімназії були організовані та реалізовані різноманітні благодійні волонтерські ініціативи, більшість з яких стали традиційними, а саме: благодійна акція «Пурпурове серце», три благодійні ярмарки, акція «Великодній кошик захиснику України», «Лист воїну», плетіння маскувальних сіток та «кікімор»; придбано та передано ЗСУ дрони, медикаменти, турнікети, рації, продукти харчування, засоби гігієни, одяг, ліки тощо.

Робота гуртків/секцій у 2023/2024 навчальному році була організована з науково-технічного, дослідницького, художньо-естетичного, військово-патріотичного та спортивного напрямку:

- Вокальна студія «Камертон», керівник Холохоренко У.В.;
- Основи робототехніки, керівник Українець І.В.;
- Театр життя «Шарм», керівник Мельник Н.І.;
- Історичний гурток, керівник Мартинюк О.В.;
- Волейбольна секція, керівник Ольховик А.Д.;

- Футбольна секція, керівник Рудобаба І.Ю.;
- Туристичний, керівник Рудобаба І.Ю.;
- Військово-патріотичний «Сокіл-Джура», керівник Семчишин О.Б.

Протягом року члени гуртків, студій та спортивних секцій брали участь та посіли призові місця в різноманітних олімпіадах, конкурсах, фестивалях, спортивних змаганнях.

Активно та організовано співпрацюють органи учнівського самоврядування гімназії Учнівська рада та Рада лідерів. Учнівська рада гімназії, яку очолює учениця 9-Г класу Пасічнюк Софія, ініціювала та організувала, числені загальногімназійні заходи: акції, проекти, флешмоби, квести, благодійні ярмарки. З найбільш популярних є щомісячні загальногімназійні руханки, різноманітні благодійно-волонтерські ініціативи, творчі, спортивно-оздоровчі змагання, екологічні акції, конкурси та виставки, день учнівського самоврядування. Також було проведено заходи з популяризації здорового способу життя та заходи спрямовані на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в учнівському колективі.

На початку навчального року соціально-психологічною службою, спільно з класними керівниками, було складено психолого-педагогічні характеристики класів, сформовано соціальні паспорти дітей соціально незахищених категорій, створено інформаційний банк даних (паспорт) про зайнятість учнів у позаурочний час та банк даних «Обдарована дитина», а також визначені завдання та пріоритетні напрямки роботи. У вересні-грудні проведено дослідження рівня адаптації учнів 5-х класів до навчальної діяльності в основній школі, за результатами досліджень в січні 2024 року проведено консиліум. Протягом року практичний психолог Саєнко О.В. та соціальний педагог Сергієнко М.А. проводили індивідуальну роботу з корекції особистісних якостей підлітків, роз'яснювальну і профілактичну роботу для учнів і батьків, тематичні бесіди, індивідуальні консультації, діагностичну та правозахисну роботу з учасниками освітнього процесу. Було організовано проведення корекційних (розвивальних) занять для учнів, що потребують підвищеної психологічної і педагогічної уваги.

Належна увага приділяється роботі з сім'ями пільгових категорій, а також з учнями, схильними до правопорушень. Було проведено інтерактивні заняття для учнів 5-9 класів «Протидія булінгу в дитячому середовищі», «Насильство. Види домашнього насильства». Проведено роботу з питань вивчення індивідуальних особливостей учнів, що потребують підвищеної психологопедагогічної уваги, діагностика синдрому професійного вигорання педагогів, психологічний клімат в колективі тощо. Партнерська співпраця з батьками здобувачів освіти була організована в онлайн/офлайн форматах. Активно співпрацюють з батьківською громадськістю класу та організовують спільні заходи, зміст і форми яких відповідають запитам учнів, такі класні керівники: Глібко С.І., Марченко Ю.О., Загребельна Л.П., Тарін О.А., Селезньова Ю.О., Мястківська С.І., Подолянець М.Д., Кузнєцова Т.А., Кіяниця Н.П., Кононенко О.О., Луценко О.В., Мартинюк О.В., Терещук Т.В., Салівон Н.Г.,Буянівська Н.І., Лисенко С.С., Жоронько Л.Г., Прокошина Л.І., Ковальчук Л.В., Чумичова Л.М., Царапкіна Н.В., Некрилова О.М.

Окрім позитивних сторін, аналіз виховної/позакласної роботи показав і певні проблеми, які потребують подальшого вирішення, а саме: посилення роботи зі здобувачами освіти щодо профілактики правопорушень серед учнів та дотримання правил відповідно до Статуту гімназії, посилення контролю за відвідуванням учнями навчальних занять, підсилення напрямку етичного виховання та формування навичок здорового способу життя, вдосконалення роботи з питань безпеки життєдіяльності та профілактики дитячого травматизму, системне впровадження інноваційних методів у позакласній роботі, удосконалення форм проведення годин спілкування, позакласних заходів у класних колективах. Одним з пріоритетних завдань виховної роботи в гімназії є профілактична робота з питань попередження скоєння злочинів і правопорушень неповнолітніми. Цей напрям діяльності має різновекторну спрямованість та передбачає роботу з учнівською молоддю, батьками учнів та співпрацю з державними та громадськими структурами, які займаються цими питаннями.

Оцінка ефективності управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у Київській інженерній гімназії є важливою складовою забезпечення якості цього процесу. Вона дозволяє виявити сильні та слабкі сторони, коригувати стратегії взаємодії та оптимізувати процес для досягнення кращих результатів.

Ефективність управління системою роботи з батьками в гімназії вимірюється комплексно, із залученням як кількісних, так і якісних методів. Регулярний аналіз дозволяє не лише оцінити поточний стан, але й визначити шляхи для покращення співпраці між гімназією та родиною, що є запорукою успішного розвитку обдарованих дітей.

Основними критеріями оцінки ефективності управління системою роботи гімназії з батьками обдарованих дітей є:

1. Рівень задоволеності батьків. Він оцінюється за допомогою опитувань, анкетування або інтерв'ю. Питання можуть стосуватися якості комунікації з педагогами, організації заходів, отримання психологічної підтримки тощо.
2. Залученість батьків до освітнього процесу. Він вимірюється участю батьків у шкільних заходах, тренінгах, зборах, конкурсах та інших заходах.
3. Результати розвитку дитини. Аналізується прогрес обдарованої дитини (інтелектуальний, творчий, соціальний), що може бути опосередкованим показником ефективності взаємодії з батьками.
4. Якість зворотного зв’язку. Оцінюється частота, регулярність і глибина взаємодії між школою та родиною. Наприклад, як швидко школа реагує на запити батьків і наскільки конструктивними є їхні спільні дії.
5. Професійна компетентність педагогів у роботі з батьками. Визначається рівнем підготовленості педагогів до роботи з родинами обдарованих дітей, їхньою здатністю створювати партнерські стосунки.

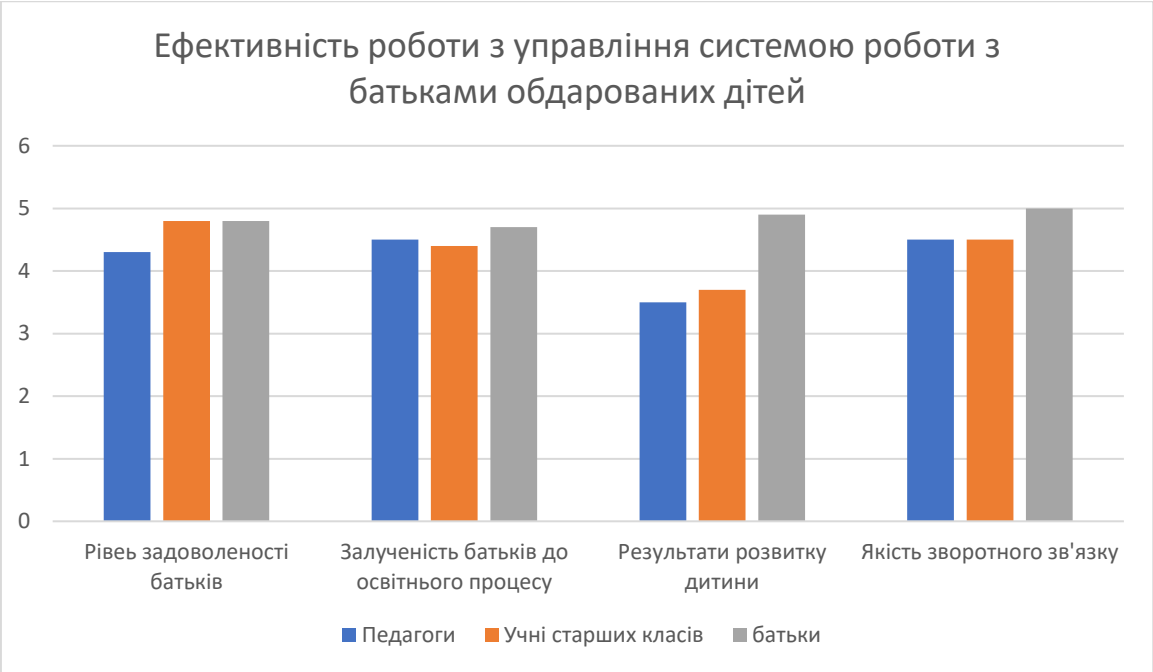

Рис. 2. Ефективність управління системою роботи гімназії з батьками обдарованих дітей

Як бачимо, на діаграмі рис. 2, всі учасники освітнього процесу достатньо високо оцінили ефективність управління системою роботи гімназії з батьками обдарованих дітей.

Методи вимірювання ефективності управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у Київській інженерній гімназії

1. Анкетування та опитування. Створення анкети для батьків, яка містить запитання про їхній досвід взаємодії з освітнім закладом, рівень задоволеності й пропозиції щодо покращення роботи.

2. Педагогічний моніторинг**.** Спостереження за поведінкою і розвитком дитини, що може свідчити про покращення або труднощі у вихованні в сім'ї.

3. Аналіз кількісних показників. Кількість батьків, які беруть участь у заходах школи. Кількість проведених індивідуальних консультацій, тренінгів, семінарів. Частота зворотного зв’язку між школою і родиною.

4. Фокус-групи та інтерв’ю. Обговорення із групами батьків, педагогів або адміністрації, щоб глибше зрозуміти їхні думки, проблеми й очікування. Аналіз результатів діяльності обдарованих дітей. Наприклад, успіхи дитини в

конкурсах, олімпіадах, творчих виставках, які можуть бути індикаторами позитивного впливу взаємодії школи та батьків.

Показники ефективності:

- Кількісні:
  - ✓ Частка батьків, які активно співпрацюють із школою.
  - ✓ Кількість заходів, організованих для батьків.
  - ✓ Зростання успішності та творчих досягнень дітей.
- Якісні:
  - ✓ Рівень довіри між педагогами й батьками.
  - ✓ Задоволеність батьків формами роботи.
  - ✓ Поліпшення взаємин у родині обдарованої дитини.

Використання результатів:

Отримані дані аналізуються для внесення коректив у планування роботи гімназії з батьками. Наприклад:

- ✓ Розширення форм співпраці, які є найбільш ефективними.
- ✓ Підвищення кваліфікації педагогів у роботі з родинами.
- ✓ Залучення додаткових ресурсів (матеріальних, кадрових) для підтримки ефективної системи взаємодії.

Створення умов для прояву творчих здібностей учня - основна запорука розвитку обдарованості: учителі Київської інженерної гімназії приділяють увагу забезпеченню включення учнів в таку навчально-пошукову діяльність, у якій би реалізувались їх можливості і де б панувала атмосфера ініціативи, змагання, дискусії тощо. При цьому надзвичайно важливу увагу вчителі гімназії приділяють формуванню й розвитку позитивних рис характеру: цілеспрямованості, наполегливості, вольових якостей, уміння оцінювати себе, вимогливості до себе, ініціативності, працелюбства. Адже талант не існує сам по собі, без конкретної діяльності людини. Його формування й розвиток здійснюється у процесі навчання і виховання. Талант — це праця, укладена дитиною, колективом гімназії (учителями), сім'єю (батьками). Пошук готових талантів — це вирішення не вирішення проблеми. Завдання гімназії полягає в тому, щоб

виховувати, ростити талановитих учнів, розвивати вроджені задатки. Варто пам'ятати, що талановитість визначає, скеровує підхід до вирішення навчально-наукової чи творчої проблеми, а наполегливість у праці забезпечує остаточне її вирішення.

Висновки до розділу 2

Обдарована дитина – це особистість, яка має яскраво виражену спрямованість на здобуття наукових знань, генерування нових ідей при розв’язанні навчальних і дослідницьких завдань, знає історію й сьогоднішні тенденції розвитку предмета дослідження, володіє значним обсягом інформації, має критичне мислення, відчуття нового, високу допитливість, особистісну установку на сприйняття оригінального, незвичайного, вміє встановлювати причинно-наслідкові зв’язки, робити висновки, аналізувати інформацію, будувати гіпотези, є чутливою до суперечностей, організована, наполеглива в досягненні мети, має інтуїцію, здатна до передбачення, фантазування, відкритого спілкування. Обдарованість являє собою комплекс інтелектуальних, творчих та мотиваційних чинників.

Управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії у це цілеспрямована, активна взаємодія керівника з іншими учасниками освітнього процесу з метою забезпечення координації зусиль щодо оптимального функціонування та переведення її на більш високий якісний рівень.

Система управління включає необхідний набір функцій, спрямованих на підтримання, функціонування і розвиток системи. Ефективність системи управління досягається за рахунок відповідної організації системи, та науково обґрунтованих дій адміністрації і педагогів, спрямованих на раціональне використання часу й сил для забезпечення розвитку талановитих дітей в закладі освіти.

РОЗДІЛ 3
НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ РОБОТИ З БАТЬКАМИ ОБДАРОВАНИХ ДІТЕЙ У ГІМНАЗІЇ

3.1. Шляхи і засоби управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії

Обдаровані діти – майбутній цвіт нації, інтелектуальна еліта, гордість, честь України, її світовий авторитет. Недарма видатні діячі нашої держави надавали виняткового значення формуванню розумового потенціалу українського громадянства, вважаючи, що тільки еліта може просувати суспільство й державу до висот досконалості. І наше завдання полягає в тому, щоб дбайливо плекати таланти, починаючи з найменших літ.

Робота з обдарованими дітьми є важливим напрямом освітньої діяльності, що потребує особливого підходу, зокрема у взаємодії з їхніми батьками. Успіх розвитку обдарованої дитини значною мірою залежить від ефективності співпраці між школою, педагогами та родиною. Управління системою роботи з батьками таких дітей має бути комплексним і багатовимірним, враховуючи специфічні особливості навчання й виховання обдарованих дітей.

Основні завдання управління системою роботи гімназії з батьками обдарованих дітей

1. Інформування батьків. Однією з ключових функцій є надання батькам актуальної інформації про розвиток обдарованих дітей. Це може включати рекомендації з психології, педагогіки, методики розвитку інтелектуальних, творчих і спортивних здібностей.

2. Психолого-педагогічна підтримка. Батьки часто стикаються зі складнощами в розумінні потреб обдарованої дитини. Важливо забезпечити психологічну підтримку через тренінги, консультації, семінари та групи взаємодопомоги.

3. Залучення батьків до освітнього процесу. Активна участь батьків у позакласній діяльності, організації творчих заходів, екскурсій та конкурсів сприяє формуванню сприятливого середовища для розвитку таланту дитини.

4. Індивідуальний підхід. Обдаровані діти мають різні потреби й здібності, тому необхідно враховувати особливості кожної сім'ї. Індивідуальні консультації з батьками дозволяють розробити оптимальний план розвитку дитини [67].

Методи і форми роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії.

1. Просвітницька діяльність. Проведення лекцій, вебінарів та майстер-класів для підвищення обізнаності батьків щодо особливостей виховання обдарованих дітей.

2. Анкетування та опитування. Аналіз очікувань, потреб і труднощів, з якими стикаються батьки, для корекції освітніх стратегій.

3. Організація спільних заходів. Участь батьків у святкових подіях, наукових ярмарках, творчих виставках допомагає зміцнити партнерські відносини між школою та сім'єю.

4. Регулярний зворотний зв'язок. Проведення батьківських зборів, особистих консультацій, спільних нарад педагогів і батьків для обговорення прогресу та успіхів дитини.

Виклики в управління системою роботи гімназії з батьками обдарованих дітей:

- Непорозуміння або нерозуміння потреб дитини: Деякі батьки можуть мати завищені очікування або недооцінювати здібності своєї дитини.
- Обмежені ресурси: Часові та фінансові труднощі у батьків можуть ускладнювати їхню участь у освітньому процесі.
- Потреба у професійній підготовці педагогів: Необхідність кваліфікованого підходу до роботи з обдарованими дітьми й їхніми сім'ями [78].

Управління системою роботи з батьками обдарованих дітей є стратегічно важливим аспектом освітнього процесу. Співпраця школи та родини сприяє створенню гармонійного середовища, в якому дитина може максимально

розкрити свій потенціал. Ефективне управління передбачає регулярну комунікацію, індивідуальний підхід і всебічну підтримку як батьків, так і дітей.

Рис. 3 Структура роботи з обдарованими дітьми в гімназії

Після здійснення відбору обдарованих із певного предмета учнів, вони перебувають постійно в полі зору вчителя, поступово відходять від інтенсивної й напруженої розумової діяльності до активного творчого пошуку. На нашу думку, учитель не може бути пасивним і вважати, що обдарований учень сам по собі досягне успіху; таким дітям потрібна значно більша допомога, ніж іншим. Саме вчитель має надати перший імпульс розвитку обдарованого учня, створити йому морально-психологічні умови навчальної діяльності, звернути увагу на зацікавленості суспільства, педагогічного колективу, школи, родини в його успіхах, створити йому позитивно орієнтовану популярність, збудити мотиви й викликати внутрішні імпульси для додаткової навчально-пошукової діяльності, відстоювання власної думки та ін. Цих учнів ми привчаємо високоефективно, самостійно, із захопленням працювати, домагатись, щоб заняття предметом

стало улюбленою справою. При цьому не слід боятись перевантаження учнів, тому що учні, захоплені предметом, наполегливо працюють за власним бажанням, із великим задоволенням, не відчуваючи втоми.

В основу педагогічної діяльності вчителя в роботі з обдарованими дітьми на уроці ми покладаємо використання елементів інноваційних технологій, диференціацію та індивідуалізацію навчання. Вчителі постійно урізноманітнюють навчальну діяльність з обдарованими учнями, пам'ятаючи, що вони продуктивно працюють в атмосфері серйозності, важливості дорученої їм справи й не терплять школярства. Ми вважаємо, що дуже гарно, коли вчитель виробить в обдарованих учнів звичку систематично заглиблюватись у додаткові дані та сучасні факти, адже сьогодні розробка нових технологій неможлива без отримання нових знань. З обдарованими учнями ми прагнемо так працювати, щоб у них якомога частіше виникало почуття недостатності наявних знань або неповноти цих знань, — це спонукатиме їх до активної пошукової роботи з новими джерелами інформації. Слід зауважити, що важливе значення в роботі із цими учнями має і емоційна сторона діяльності: поглиблене захоплення навчальним предметом виникає лише тоді, коли навчальна діяльність супроводжується здивуванням, смутком, радістю, розпачем та інші людськими почуттями. Надзвичайно сильно допомагає вчасна й авторитетна порада вчителя, його вказівка звернутись до тієї чи іншої літератури, реферативних матеріалів із фонду навчального кабінету. Останнє має позитивний педагогічний ефект: учень опрацьовує інформаційні матеріали, створені його попередниками, які зазвичай також є учнями і з якими також активно співпрацює вчитель. Це дозволяє молодшим учням орієнтуватись на старших, спілкуватись із ними на основі внутрішніх потреб і спільних захоплень, багато в чому наслідувати їх, а старшим учням, у свою чергу, відчувати себе наставниками, убачати свою причетність до виховання і навчання молодших учнів, причому здійснювати такий вплив через улюблену для обох справу. Тому учні старших класів ефективно допомагають учням молодших класів у підготовці до олімпіад; спільно розробляють нові проекти, дидактичні матеріали, навчальне обладнання для проведення

експериментів. Це є важливим, оскільки дозволяє виявити обдарованих учнів ще в середніх, а то й в молодших класах задовго до поглибленого чи профільного вивчення предмета. Нерідко така спільна довготривала діяльність, продуктивна зайнятість улюбленою справою переростає в дружні стосунки, міцне товаришування учнів різного віку, яке нерідко підтримується довгі роки ще й після закінчення школи.

На підставі вищезазначено педагогічним колективом гімназії розроблено перспективну програму роботи з обдарованими визначено основні завдання та розроблена система заходів щодо реалізації програми.

Система пошуку обдарованих дітей:

№Сфера пошуку	Критерії, за якими здійснюється пошук
1 Вступні випробування	Оригінальність, пізнавальний інтерес, ерудиція, рівень творчості
2 Урок	Нестандартність мислення, рівень творчості, пізнавальний інтерес, ерудиція
3 Бібліотека	Вивчення запитів, допитливості, інтересів
4 Факультативи	Ерудиція, неординарність підходів, допитливість, наполегливість, оригінальність
5 Психодіагностика	Лідерські якості, ерудиція, оригінальність, об'єктивність самоаналізу
б Учнівські олімпіади, конкурси-захисти творчих робіт, проектів	Інтелектуальні здібності, нестандартність мислення, багата лексика, ерудиція, здатність до пошуку, аналізу
7 Виховна робота	Ініціативність, активність, свідомість, відповідальність, загальнолюдські якості

Алгоритм роботи з обдарованими дітьми:

1. Пошук обдарованих дітей, виявлення талантів.

2. Організація роботи з виконання програми:

-профільне навчання (природничо-математичний профіль);

- вивчення комп’ютерних технологій;

-факультативні заняття, робота в шкільній та сільській бібліотеках;

- самоосвітня діяльність учнів;

- консультації та індивідуальні заняття учнів;

- робота в еколого-краєзнавчому гуртку та гуртку «Юний лісничий»;

- позанавчальна робота.

3.Кадровий потенціал, науково-методичне забезпечення:

- розробка та впровадження авторських програм до роботи з обдарованими дітьми;

- методичні розробки;

- анкетування та діагностування;

- видавнича діяльність, рецензування робіт;

- залучення сім'ї.

4. Формування педагогики співробітництва:

- розробка та впровадження системи «Учень — учитель — студент»;

- круглі столи;

- проблемні семінари.

5. Творча самореалізація особистості:

- всеукраїнські предметні олімпіади, конкурси;

- творчі звіти;

- КВК, інтелектуальні ігри;

- учнівське самоврядування;

- видавнича діяльність.

6 Система заохочень, стимулювання творчих досягнень:

- нагородження переможців і призерів олімпіад, конкурсів-захистів тощо;

- проведення предметних тижнів;

- розробка та впровадження критеріїв встановлення рейтингу;

- моральне та матеріальне стимулювання педагогічних працівників.

При плануванні роботи з обдарованими дітьми можна порекомендувати такий перелік орієнтованих заходів:

1. Створення інформаційного банку даних обдарованих дітей із різних напрямів діяльності.

2. Систематизація матеріалів періодичних видань із проблеми дитячої обдарованості.

3. Проведення проблемно-тематичних семінарів із метою систематичного підвищення майстерності керівників гуртків, які працюють з обдарованими дітьми.

4. Створення авторських програм та методичних розробок, спрямованих на виявлення та розвиток обдарованих дітей молодшого шкільного віку.

5. Залучення до роботи з обдарованими дітьми вчителів, які мають педагогічні звання "вчитель-методист", "старший вчитель".

6. Створення банку педагогічного досвіду щодо роботи з обдарованими дітьми.

7. Підготовка до друку матеріалів із досвіду роботи, рекомендацій педагогів, які працюють з обдарованими дітьми.

8. Організація та проведення творчих звітів педагогів за результатами роботи з обдарованими дітьми на індивідуальних заняттях, гуртках, студіях.

9. Забезпечення до участі обдарованих дітей у міських, районних, обласних творчих конкурсах.

10. Здійснення моніторингу стану здоров'я обдарованих дітей.

11. Розробка системи матеріального та морального заохочення обдарованих учнів та педагогів, які працюють з ними.

12. Розгляд питань організації роботи з обдарованими дітьми та визначення подальших напрямів роботи на засіданнях шкільних, районних (міських) методичних об'єднань учителів, педагогічних радах, нарадах при директорі.

Удосконалити навчально-виховний процес, роботу з обдарованими дітьми, дати їм ґрунтовні, міцні знання, озброїти їх практичним розумінням основ наук допомагають:

- олімпіади з творчого мислення;
- олімпіади з кмітливості та логічного мислення;

- конкурси;
- конкурси знавців математики та логічного мислення;
- інтелектуальні ігри: "Ланцюжок", "Так чи Ні", "КВК", "Ерудит", "Поле чудес", "Брейн-ринг", "Перший мільйон", "Щасливий випадок", "Бізнес", "Інтелектуальний хокей", "Вікторина", Рольова гра", Дотепник", "Що? Де? Коли?", "Колесо фортуни", "О, щасливчик", "Зоряний час", "LG-Еврика", "Найрозумніший"...

Елементи змагань, що містяться в іграх, сприяють розвитку здібностей творчого мислення, залучають учнів до активного життя. Розв'язуючи ребуси, кросворди, учні поступово починають складати власні головоломки, що сприяє розвиткові пам'яті, уваги, кмітливості, учні вчаться:

- самостійно працювати з літературою;
- аналізувати та систематизувати отримані дані;
- робити висновки.

Таблиця 6

Роль батьків у вихованні обдарованої дитини у родині*

Повага до бажання дітей самостійно працювати	Організація різноманітних ігор, вікторин, розгадування і складання кросвордів, чайнвордів, ребусів
Надання дитині свободи вибору	Надання авторитетної допомоги
Створення умов для конкретного втілення творчої ідеї	Терпимість до безладдя
Заохочення обдарованої дитини	Здібність до самоаналізу
Розвиток цікавості, допитливості, кмітливості, інтелекту й формування пізнавальних інтересів	Знання психологічних особливостей обдарованої дитини. Розуміння їхніх потреб та інтересів
Мати творчий особистий світогляд	Володіння почуттям гумору
Взаємозв'язок сім'ї і навчального закладу	Застосування форм і методів народної педагогіки

Виховання культури мовлення	Створення затишних і безпечних умов для розвитку

Примітка:* сформовано за [36].

3.2. Рекомендації щодо вдосконалення управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії

В умовах реформування системи національної освіти, піднесення ролі творчої особистості в суспільстві значної актуальності набула система роботи з обдарованими дітьми. Перспективним шляхом її розв'язання стала організація такого педагогічного процесу, який започаткував методику пошуку та відбору обдарованих учнів і створив умови для розвитку їх природного творчого потенціалу.

Творчий потенціал особистості є історичним резервом, актуалізації якого дає змогу значна підвищити якість будь-яких суспільних реформ; обдарованість є одним із основних факторів економічного розвитку України в умовах переходу її до нових відносин; творчість і обдарованість є невід'ємною частиною людської духовності, соціальним механізмом, який протидіє регресивним лініям у розвитку суспільства. На сьогоднішній день ці завдання набувають особливої актуальності для нашої держави.

Обдарованість - явище складне, багатогранне, це диво, яке природа дарує людям. І водночас воно настільки рідкісне, настільки дивовижне, що важко зрозуміти, чому саме ця людина вражає своїми неперевершеними успіхами в тій чи іншій галузі науки, мистецтва, літератури.

Обдарованість - це сукупність здібностей, які дозволяють індивіду досягти вагомих результатів в одному або декількох видах діяльності і давати суспільству користь.

Проблема обдарованості в наш час стає все більш актуальною. Це насамперед пов'язано з потребою суспільства в неординарних творчих особистостях. Раннє виявлення, навчання і виховання обдарованих і талановитих

дітей є одним із головних завдань удосконалення системи освіти. Проте недостатній рівень психологічної підготовки педагогів до роботи з дітьми, що виявляють нестандартність у поведінці і мисленні, призводить до неадекватної оцінки їх особистісних якостей і всієї їхньої діяльності. Нерідко творче мислення обдарованої дитини розглядається як відхилення від норми або негативізм. Експерименти, проведені в багатьох країнах світу, переконливо показали, наскільки складно перебудувати систему освіти, змінити ставлення педагога до обдарованої дитини, зняти бар'єри, що блокують її таланти.

Існує думка, що обдаровані діти не потребують допомоги дорослих, не відчувають потреби в особливій увазі і керівництві. Але насправді такі діти найбільш чутливі до оцінки їхньої діяльності, поведінки і мислення, вони більш сприйнятливі до сенсорних стимулів і краще розуміють відносини і зв'язки. Обдарована дитина схильна до критичного ставлення не тільки до себе, але і до оточуючого. Тому педагоги, які працюють з обдарованими дітьми, мають бути досить терпимі до критики взагалі і себе зокрема.

З огляду на психологічні, дидактичні та інші особливості навчання й розвитку обдарованих дітей, основною вимогою до підготовки педагогів для роботи з ними є зміна педагогічної свідомості. А саме, зміна в педагога сформованих раніше стереотипів сприйняття, способів взаємодії, і нарешті, методів навчання й виховання. Тому для підготовки до успішної роботи з обдарованими дітьми вчителю необхідно:

- формування знань про обдарованих дітей, які особливості їхнього навчання й розвитку в різних умовах;
- формування особистісного ставлення до обдарованості учня не як до об’єкта педагогічного впливу, а як до суб’єкта педагогічної взаємодії, в ході якої відбувається навчання й розвиток учнів;
- використовувати в своїй роботі систему пошуку обдарованих і талановитих дітей;

- виявляти здібності учнів за такими параметрами: характеристика уваги, особливості мислення, характеристика пам’яті, особливості темпераменту з урахуванням їх в організації навчальної діяльності;
- внести зміни до поурочних і тематичних планів, де передбачалось би цілеспрямована робота з кожною обдарованою дитиною;
- використовувати на уроках мотиваційні установки, які орієнтують учнів на навчання «хочу все знати», а не «хай мене навчать»;
- використовувати на уроках творчі завдання та роботи пошукового характеру.

Також педагог має володіти певними якостями, які необхідні для роботи з обдарованими дітьми:

- бути доброзичливим і чуйним,
- розбиратися в особливостях психології обдарованих дітей, відчувати їхні потреби та інтереси,
- мати високий рівень інтелектуального розвитку,
- мати широке коло інтересів,
- бути готовим до виконання різноманітних обов'язків, пов'язаних із навчанням обдарованих дітей,
- мати педагогічну і спеціальну освіту,
- володіти почуттям гумору,
- мати живий та активний характер,
- виявляти гнучкість, бути готовим до перегляду своїх поглядів і до постійного самовдосконалення,
- мати творчий, можливо, нетрадиційний особистий світогляд,
- бути цілеспрямованим і наполегливим,
- володіти емоційною стабільністю,
- уміти переконувати,
- мати схильність до самоаналізу.

Учені-психологи вважають, що кожна дитина має здібності в якомусь напрямі. Мистецтво педагогіки та психології – відшукати ці напрями, допомогти дитині зрозуміти себе, повірити у свої можливості. Тому, проблему розвитку обдарованості учнів необхідно розглядати у таких парадигмах:

1. Нормативно-правове та організаційно-структурне забезпечення діяльності освітніх установ із розвитку обдарованості.

2. Вчитель для обдарованої дитини. Якими мають бути його підготовка, форми і методи підвищення кваліфікації щодо виявлення, розвитку, відстеження зростання та застосування адекватних форм взаємодії з обдарованими дітьми?

3. Особливості психолого-педагогічного супроводу суб'єктів освітнього процесу в контексті розвитку обдарованості.

4. Формування сприятливого соціальнопедагогічного середовища для розвитку обдарованості педагогів та школярів. Якими мають бути його основні параметри?

5. Самооцінки обдарованих учнів, їх життєві пріоритети та цінності. Важливого значення при цьому, безумовно, набуває власне характер взаємодії у підсистемі: «учитель-учень», який може бути оптимізований через трансформацію специфічної мети, принципів, форми, технології, методів та засобів навчання, що визначально характеризує заклад освіти нового типу. Складна та багатоаспектна проблема роботи з обдарованими дітьми потребує якісних нововведень на рівні теорії та практики.

Взаємодія учителя з обдарованими дітьми повинна базуватися з урахуванням таких психолого-педагогічних принципів:

- формування взаємин на основі творчої співпраці;
- організація навчання на основі особистісної зацікавленості учня, його індивідуальних інтересів і здібностей (сприяє формуванню пізнавальної суб'єктивної активності дитини на основі його внутрішніх уподобань);
- превалювання ідеї подолання труднощів, досягнення мети в спільній діяльності педагога та учнів, самостійній роботі учнів (сприяє вихованню сильних натур, здатних виявити наполегливість, дисциплінованість);

- вільний вибір форм, напрямів, методів діяльності (сприяє розвитку творчого мислення, вміння критично оцінювати свої можливості й прагнення самостійно вирішувати все складніші завдання);
- розвиток системного, інтуїтивного мислення, вміння "згортати" і деталізувати інформацію (дисциплінує розум учня, формує творче, нешаблонне мислення);
- гуманістичний, суб'єктивний підхід до виховання (передбачає абсолютне визнання гідності особистості, її права на вибір, власну думку, самостійний вчинок);
- створення нового педагогічного середовища (будується на основі співдружності педагогів, колег, однодумців у творчому вихованні дітей).

Втілення цих принципів у життя потребує творчого підходу до організації навчання як інтегрованого процесу, який сприяє формуванню цілісної картини світу, дає змогу учням самостійно обирати "опорні" знання з різних наук при максимальній орієнтації на власний досвід. Робота з обдарованими дітьми вимагає належної змістової наповненості занять, зорієнтованості на новизну інформації та різноманітні види пошукової аполітичної, розвиваючої, творчої діяльності. Вона під силу висококваліфікованим, небайдужим до свого предмета вчителям. Формами роботи можуть бути групові та індивідуальні заняття на уроках і в позаурочний час, факультативи. Зміст навчальної інформації має доповнюватись науковими відомостями, які можуть одержати в процесі виконання додаткових завдань у той же час, що й інші учні, але за рахунок вищого темпу обробки навчальної інформації.

Необхідно зауважити, що в рамках зазначеної проблеми є ряд питань, які потребують детального вивчення та вирішення, а саме: 1) соціальна потреба успішного застосування творчого потенціалу педагогічного працівника; 2) впровадження науково обґрунтованих педагогічних інновацій з урахуванням індивідуальних особливостей учнів. Пропонуємо опис поетапного вирішення зазначених питань:

І етап - учитель формує творчі завдання й сам вирішує їх, а дітям пропонує роль виконавців своїх указівок; І

І етап - учитель ставить завдання, але способи вирішення пропонує знайти учням, учитель підбиває підсумок роботи;

ІІІ етап - учитель ставить творчі завдання, а учні самостійно проходять усі етапи пошуку і висновків.

Підготовка учнів до успішної участі в них є важливим і досить складним завданням сучасного вчителя. Саме тому актуальною є проблема спеціальної підготовки кадрів шляхом набуття ними теоретичних знань і практичного досвіду, технологічної та методичної підготовленості до забезпечення оптимального рівня навченості, вихованості й розвитку обдарованих школярів. Здійсненню дієвого науково-методичного забезпечення щодо підготовки вчителя до роботи з обдарованими дітьми сприяє налагоджена система навчання методичного активу, на засіданнях якого основна увага приділяється обговоренню ряду актуальних питань, а саме:

- впровадження сучасних інформаційних технологій в організацію методичної роботи з педагогічними кадрами.
- нетрадиційні форми навчання як засіб розвитку творчої активності педагогів.
- пропаганда кращих здобутків та інноваційних пошуків педагогічних працівників.
- роль методичних формувань у підготовці вчителя до роботи з обдарованими дітьми.

В основу підготовки вчителя до роботи з обдарованими дітьми закладається знайомство з прогресивним досвідом, що стимулює особисте творче начало та сприяє засвоєнню ефективних способів розв’язання проблем.

Зазначимо, що надзвичайно важливим є створення позитивного настрою учнів на уроках. Сучасний урок має бути розумним, цікавим, захопливим і радісним.

Кожен урок педагог має обміркувати до найменших дрібниць. Навіть ті перші слова вчителя, якими почнеться подорож у країну нових знахідок і відкриттів, можуть одразу створити в класі атмосферу доброзичливості та взаєморозуміння. Як відомо, емоції та розумова діяльність людини взаємопов'язані. А отже, найголовніше — учитель повинен зважати на внутрішній стан дитини. Тому важливим є проведення під час уроку емоційних хвилинок, які створюють особливе емоційне тло заняття, його інтригуючий початок. Без емоційно-стимулюючого впливу слова не можна створити на уроці сприятливий психологічний клімат, викликати інтелектуальні почуття подиву, захоплення, сумніву, очікування нового.

Отже, вчителю необхідно, використовуючи різні види робіт з розвитку здібностей школярів, враховувати індивідуальні особливості учня, формувати й підтримувати позитивні мотиви, залучати його до активної діяльності, навчати самооцінюванню здібностей кожного й водночас виявляти незвичайні творчі здібності.

Висновки до розділу 3

Система роботи з батьками, сім’ями учнів у сучасному закладі освіти є багатогранною і містить значну кількість різноманітних заходів, які передбачають індивідуальні, групові, колективні та диференційовані форми загально-просвітницької, педагогічної, психологічної та багатьох інших видів діяльності. Важлива умова ефективної навчально-виховної роботи – єдність школи і сім ї, якої досягають за умови , що школа постійно працює над підвищенням рівня психолого-педагогічної обізнаності батьків, їх педагогічної культури.

Формування інтелектуальної еліти, яка, власне кажучи, задає темп розвитку науки, техніки, економіки, культури, визначає ефективність цього розвитку. Головним напрямом розвитку сучасної гімназії є загальнодержавна програма пошуку, практичної діагностики, навчання, виховання і розвитку обдарованих дітей, націлена на підготовку творчої людини, талановитих

фахівців і плідному їх використанні. Виховання і навчання обдарованих дітей - важка і широкомасштабна задача. Своєчасне виявлення обдарованих дітей, створення необхідних умов для розвитку талантів дитини сприятиме її самореалізації, досягненню успіху й емоційно-позитивного ставлення до себе й особистої діяльності.

ВИСНОВКИ

1. На підставі теоретичного аналізу наукових джерел з'ясовано, що управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у закладі загальної середньої освіти спрямоване на формування громадянина України як активної, творчої особистості, вихованням у нього національної свідомості, високої духовності, інтелігентності, розвинутого почуття прекрасного, забезпечення належної ролі батьків у вихованні дітей. Зміст, форми та методи управління системою роботи з батьками обдарованих дітей підпорядковуються реальному визнанню особистості дитини як головної мети виховної діяльності та спрямовані передусім на формування творчої, креативної особистості та дійового ставлення особистості до Батьківщини, суспільства, держави, природи. Встановлено, що управління системою роботи з батьками обдарованих дітей – це комплекс цілей, взаємин, що виникають в процесі діяльності між учасниками виховного процесу, управлінських дій керівників, педагогів на учнів, впливу соціального, предметного і природного середовища. Систему роботи з обдарованими дітьми визначаємо як комплекс взаємопов'язаних та взаємозумовлених компонентів (мета, завдання, суб'єкти, об'єкти, діяльність і спілкування, взаємини, взаємодія, життєвий простір), яка становить цілісну соціально-педагогічну структуру і забезпечує у процесі свого функціонування та розвитку становлення та самореалізацію особистості. Для побудови системи роботи з батьками обдарованих дітей необхідно, насамперед, визначити сукупність цілей, які мають бути усвідомлені та сприйняті педагогічним колективом.

2. Визначено, що управління - це особливий вид людської діяльності, що здійснюється в умовах постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища та забезпечує цілеспрямований вплив на керовану систему для збереження і впорядкування її в межах заданих параметрів на основі закономірностей її розвитку та дії механізмів самоуправління. Управління системою роботи з батьками обдарованих дітей потребує системної та послідовної взаємодії всіх суб'єктів управління, зокрема директора, заступників

директора з виховної роботи, педагогів, класних керівників та інших учасників освітнього процесу. Умовою успішного управління системою роботи з батьками обдарованих дітей гімназії є узгодженість структури кожного виховного заходу, вміле поєднання всіх напрямків роботи з роботою соціально-психологічних служб, бібліотеки, гуртків, факультативів, спортивних секцій, ради школи, батьківських комітетів різних класів та громадськості. Управління системою роботи з батьками обдарованих дітей здійснюється завдяки конкретизації мети, цілей виховання, розширення основних видів життєдіяльності, запровадження інновацій у виховний процес, удосконалення діяльності підсистем, взаємодії з середовищем.

3. На підставі дослідження встановлено, що Київська інженерна гімназія у своїй діяльності керується Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», іншими нормативно-правовими актами України та власним Статутом, Концепцією національно-патріотичного виховання дітей і молоді, основних аспектів Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа», Методичними рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах, Програмою «Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України» (Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31.10.2011 року № 1243), листа Міністерства освіти України від 10.08.2022 року №1/9105-22 «Щодо організації виховного процесу в закладах освіти 2022-2023 н. р.».

Київська інженерна гімназія – заклад загальної середньої освіти, діяльність якого спрямована на навчання учнівської молоді основам наукової, дослідницької, експериментальної, конструкторської, винахідницької, раціоналізаторської діяльності, прищеплення навичок роботи із сучасною технікою та новітніми технологіями, підготовку обдарованих і здібних дітей з подальшим навчанням у технічних закладах вищої освіти задля відродження

інтелектуального потенціалу української нації та забезпечення ефективного вирішення завдань розвитку економіки України.

4. На підставі вивчення особливостей управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії визначено, що успіх системи роботи, значним чином залежить від результативності управління нею. А результативність управління, в свою чергу, залежить від реалізації концептуальних основ керівництва. Уміння правильно визначити мету і завдання, глибоко усвідомити їх, оцінити обставини, в яких буде проводитись робота, обрати найбільш доцільну структуру, зміст, форми і методи, науково та обґрунтовано спланувати роботу і на високому рівні її реалізувати. Управління системою роботи у гімназії є складним, циклічним, цілеспрямованим процесом, у ході якого суб‘єкти роботи виконують низку управлінських операційних функцій, як-от: планування, організації, координування, аналізу, контролю, оцінювання, коригування, прогнозування, що сприяє конкретизації і досягненню цілей виховання. Контроль за виконанням річного плану роботи, а відповідно й системи школи здійснюється згідно з циклограмою внутрішкільного контролю за організацією виховної роботи, яка складається відповідно до річних планів школи, класних керівників, результати якого знаходять відображення у наказах по закладу, аналітичних довідках, інших робочих документах .

5. Встановлено, що управління системою роботи за батьками обдарованих дітей потребує результативної управлінської діяльності на всіх етапах становлення та розвитку системи. Підвищенню результативності такої роботи у гімназії сприяє вдосконалення нових форм роботи, пошук нових систем виховання, впровадження розвиваючих технологій. Системний підхід до реалізації системи роботи з батьками обдарованих дітей не може бути забезпечений виключно засобами виховної діяльності, одного предмету чи навчального курсу. Більш ефективним є включення компонентів у тематику різних предметів і позакласних виховних заходів, а також відповідна організація укладу шкільного життя.

6. На підставі проведеного дослідження розроблено наступні основні рекомендації, спрямовані на вдосконалення управління системою роботи з батьками обдарованих дітей у гімназії, які передбачають:

- організацію роботи з батьками обдарованих дітей на засадах проектної педагогіки;

- створення програми роботи з батьками для окремого класу з урахуванням індивідуально-педагогічних можливостей класних керівників, батьків, а також - результатів вивчення рівнів фізичного, соціального, психічного та духовного розвитку учнів;

- змістове наповнення програми роботи з батьками обдарованих дітнй з урахуванням вікових особливостей учнів;

- задоволення базових потреб особистості вихованця (фізіологічних потреб, потреби в безпеці, любові та прихильності, визнанні та оцінці, в самоактуалізації) в умовах окремого закладу;

- реалізацію у процесі роботи особистісно орієнтованого, діяльнісного, системного, творчого та компетентнісного підходів до організації виховного процесу в шкільному та класному колективах;

- оптимальне поєднання форм організації виховної роботи: індивідуальної, групової, масової;

- створення належних умов для особистісного зростання кожного вихованця (створення ситуацій успіху та підтримки), його психолого-педагогічний супровід;

- співпрацю з органами учнівського самоврядування, дитячими громадськими організаціями;

- інтеграцію зусиль батьківської громади, позашкільних закладів, представників державної влади, громадських та благодійних організацій, правоохоронних органів та установ системи охорони здоров'я.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анджейчак А. Психолого-педагогічні умови формування творчої особистості дитини в освітньо-виховних закладах. *Обдарована дитина*. 2020. №5. С.8-13.
2. Антонова О.Є. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу: Монографія. Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2024. 456 с.
3. Антонова, О.Є. (2018). Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2-ге, доп. і перероб. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка.
4. Антонюк Л. В. Особливості роботи з обдарованими дітьми. *Шкільна бібліотека*. 2016. №5. С.41-43.
5. Балицька, І. М. (2018). Психолого-педагогічні аспекти взаємодії вихователя дошкільного закладу з батьками вихованців [Електронний ресурс]. URL: http://www.appsychology.org.ua/data/jrn/v4/i16/4.pdf
6. Балл Г.О. Про визначальні характеристики здібностей і принципи їх врахування у навчально-виховній роботі. *Психологія*. К.: Дніпро, 1992. Вип.32.
7. Барко В. Психолого-педагогічна діагностика творчого потенціалу особистості учня в навально-виховному процесі: Методичні рекомендації / В. Барко, В. Панок, С. Лазаревський. Тернопіль, 2019. 85 с.
8. Барко В., Панок В., Лазаревський С. Психолого-педагогічна діагностика творчого потенціалу особистості учня в навально-виховному процесі: Методичні рекомендації. - Тернопіль, 2000. 85 с.
9. Барко В., Тютюнников А. Як визначити творчі здібності дитини? К., 2020. С.79.
10. Батрун, І. В. Виховання на цінностях в працях В. Сухомлинського та І. Беха. *Укр. психол.-пед. наук. збірник*. 2020. № 20. С. 5–8.

11. Безбородих С.М. Теорія і методика виховання молодших школярів : навч.метод. посіб. Старобільськ : Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2019. 246 с.

12. Босенко М.І. Психолого-педагогічні умови розвитку обдарованості. *Шкільний світ*. № 24. 2011. с. 9–10.

13. Бухлова Н. Обдарована дитина. Психолого-педагогічний супровід / Н. Бухлова. К. : Шкільний світ, 2013. 104 с.

14. Ващенко Г. Обдарованість. К., 1999. с. 140–150.

15. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Булес. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2004.1440 с.

16. Взаємодія в школі: 6 прикладів змін через партнерство. URL: https://nus.org.ua/news/dlya-osvityan-stvoryly-posibnyk-pro-pedagogiku-partnerstva-i-praktyky-dobrochesnosti/

17. Виноградова В. Є. Вплив середовища на розвиток особистості та її творчих здібностей. *Теорія і практика сучасної психології*. Запоріжжя, 2019. №3. С. 28 – 33.

18. Виноградова В. Є. Суб’єкт – суб’єктна взаємодія як фактор розвитку творчих здібностей особистості. *Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН Україн*и. К.: Видавництво «Фенікс», 2019. Т. XII, вип. 26. С. 65 – 75.

19. Виноградова В. Є. Формування таланту К.Д. Ушинського. *Теорія і практика сучасної психології.* Запоріжжя. 2019. №2. С. 182 – 185.

20. Виховна інноватика Василя Сухомлинського. *Початкова школа.* 2020. № 1. С. 1–3.

21. Волкова Н.П. Педагогіка. К.: Видавничий центр «Академія», 2002. с. 362–366.

22. Волобуєва Т.Б. Розвиток творчої компетентності школярів. *Управління школою.* Харків, 2005. 110 с.

23. Газіна, І. О. (2018). Формування першооснов національної самосвідомості у дітей старшого дошкільного віку засобами української народної музики (Дис. канд. пед. наук). Київ.

24. Гнатюк О.В. Чинники активності технічно обдарованих підлітків // Обдарована дитина. №2. 2002. с. 44–48.

25. Говорити з батьками. Польський досвід педагогіки партнерства. URL: https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-polskyj-dosvid/

26. Голуб Т. Виховуємо обдарованих дітей (Батьківський катехізис, або Закони розумно-організованого сімейного виховання школярів) // Завуч. 2004. №22. С.47-53.

27. Голуб Т. Виховуємо обдарованих дітей / Т. Голуб // Завуч. 2014. №22. С.47–53.

28. Горай Ю. Творчі здібності та обдарованість // Психолог. 2006. №25. с. 12.

29. Григорова Л.С. Особливості роботи соціального педагога з обдарованими дітьми в Україні / Л.С. Григорова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. 2019. Вип. 20. С. 15–18.

30. Громова Е. Програма «Розвиток» // Сільська школа України. №31. 2020. с. 45.

31. Громовий В. Плекати обдарованих // Завуч. №14. 2017. с. 10–11.

32. Духовність особистості: методологія, теорія і практика : зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, Н.-д. ін-т духовного розвитку людини ; [редкол.: Шевченко Г. П., Алфімов В. М., Бех І. Д. та ін.]. – Сєвєродонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2021. Вип. 1 (100). 316 с.

33. Іщенко. Н.П. СИСТЕМИ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ В ЗНЗ. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/v_1/20.pdf

34. Каряка Л.Г. Обдаровані діти, які вони? / Л.Г. Каряка, С.І. Кузіна // Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2014. №1. С.6–10.

35. Клименюк Ю.М. Обдаровані діти, їх виявлення та діагностика // Проблеми освіти: збірник наукових праць. Спецвипуск. Вінниця-Київ, 2015. С. 46-50.

36. Ковальчук В. А. Освітньо-виховні системи закладів середньої освіти: навчально-методичний посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 120 с.

37. Корекційна робота соціального педагога. Ігри та вправи /уклад. Л. В. Туріщева. Х.: Вид. група «Основа», 2012. 127 [1] с. (Серія «Психологічна служба школи»).

38. Костю С.Й. Робота з обдарованими дітьми: навчально-методичний посібник / С.Й. Костю. Мукачево : МДУ, 2017. 81 с.

39. Котляревська О. О. Обдарована дитина: знахідка чи проблема / О.О. Котляревська // Педагогічна майстерня. 2014. №7. С.40 – 47.

40. Ксьонзович І. Обдарованість – кінцевий результат, збіг багатьох факторів // Психолог. №19. 2006. с. 10.

41. Кульчицька О. Методика діагностики інтелектуальної обдарованості/ О. Кульчицька // Обдарована дитина. 2007. №1. С. 39-42.

42. Матвійчук В. Виявлення та підтримка обдарованих дітей / В. Матвійчук // Психолог. 2019. – №9. С.18 – 19.

43. Маценко Л.М. Теорія і методика виховання : навчальний посібник. Вид. 3-тє, доп., перероб. – Київ : ЦП «Компринт», 2019. 319 с.

44. Мельник М.Ю. Проблема обдарованості в теорії і практиці вітчизняної педагогіки в першій половині ХХ століття / М.Ю. Мельник // Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2017. №1(56). С.10–13.

45. Методичні рекомендації щодо соціально-педагогічної роботи з обдарованими дітьми та їх батьками / укладач: О.О. Мішкулинець. Мукачево, 2019. 56 с.

46. Міщик Л. Соціально-педагогічні умови роботи соціального педагога з обдарованими дітьми в загальноосвітніх навчальних закладах / Л. Міщик, Л. Сапсаєнко // Вісник Інституту розвитку дитини. – 2012. – № 21. – С. 92–96.

47. Моляко В.О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема / В.О. Моляко // Обдарована дитина. 2024. № 6. С. 2–9.

48. Морозова Л., Бондарев І. Діагностика дитячої обдарованості та психолого-педагогічні особливості обдарованих дітей// Рідна школа. 2003. №5. С.34-38.

49. Мудрі думки про виховання / І. Бех // Методист. 2020. № 11/12. С. 76–77.

50. Навчання і виховання обдарованої дитини: теорія та практика. Збірник наукових праць. Випуск 2. – К.: Інститут обдарованої дитини АПН України, 2009. – 276 с.

51. Нова українська школа: організація взаємодії з батьками учнів початкової школи: навч.метод. посіб./ Т.М.Бабко, О.В. Банах, А.В. Вознюк, Г.А. Коломієць, Л.Г. Кудрик, О.М. Мельник. К.: Видавничий дім «Освіта», 2020. 208 с.

52. Нові підходи до управління освітнім закладом в умовах реформування освіти : методичний посібник для керівників закладів загальної середньої освіти / уклад. : Л. М. Михайлова, Л. М. Савенко, В. С. Стасюк. Харків : «Друкарня Мадрид», 2018. 98 с.

53. Особистість на виховній шкалі духовності / Бех І. Д. // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. / Ін-т проблем виховання НАПН України. Київ, 2020. Вип. 24, кн. 1. С.49–70.

54. Особистість у ціннісному зростанні / І. Д. Бех // Сучасний інноваційний процес: сутність та інноваційний потенціал: матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2019 рік. Івано-Франківськ, 2020. Вип. 8. – С. 7–11.

55. П’ять принципів виховання по-новому. URL: https://osvitoria.media/experience/p-yat-pryntsypiv-vyhovannya-po-novomu/

56. Пономарьова Г. Практикум із методики організації виховної роботи в закладах вищої освіти : навч. посібник / Г. Пономарьова, І. Репко, В. Одарченко

; Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогіна академія» Харківської обласної ради. – Харків, ТВО «ТО Екслюзив», 2018. – 153 с.

57. Прищак, М. Д. Педагогіка, психологія та методика викладання у вищій школі: курс лекцій / М. Д. Прищак, О. Б. Залюбівська. Вінниця : ВНТУ, 2019. 150 с.

58. Психодіагностика обдарованості: Х.: Вид. група «Основа»: «Тріада+», 2007. 128 с.

59. Психолого-педагогічне тестування обдарованої молоді. Методичний посібник / Укл. О. Р. Шелегеда. Запоріжжя: КЗ «ЗОЦТКУМ» ЗОР, 2020. 48 с.

60. Рахвалова І.С. «Система пошуку і розвитку обдарованих дітей в галузі позашкільної освіти». м. Марганець. 2013. 28 с.

61. Робота з обдарованими дітьми / М. О. Володарська, А. І. Настенко, О. М. Пілаєва, С. М. Полуніна, В. М. Сисоєва. Х. : Вид. група «Основа», 2019. 190, [2] с.

62. Сейко Н.А. Соціальна педагогіка: курс лекцій / Н.А. Сейко. – Житомир: Житомир.держ. пед. ун-тет, 2019. 260 с.

63. Серапулова Є. Виховання обдарованої дитини // Початкова школа. 2000. №2. С.3-5.

64. Сучасна освіта на шляху досконалості / І. Бех // Рідна шк. 2021. № 1/2. С. 32–37.

65. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал. Вип. 8 : Матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2019 рік / [за ред. І. Д. Беха, Р. В. Малиношевського]. Івано-Франківськ, 2020. 332 с.

66. Сучасний виховний процес: сутність та інноваційний потенціал. Вип. 7 : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2018 рік / [за ред. І. Д. Беха, Р. В. Малиношевського]. Івано-Франківськ : НАІР, 2019. 280 с.

67. Теличко Н.В. Американський досвід роботи з обдарованими дітьми можна використати в Україні // Обдарована дитина. 2005. №10. С.27-35.

68. Тимошко Г. М. Теоретико-практичні засади управління розвитком творчого потенціалу педагогічного колективу. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. Педагогічні науки. 2017. Вип. 142. С. 175–181.

69. Універсальні інтелектуальні ігри. Педагогічна академія пані Софії. // Упоряд. Ю.Є. Баракова. Х.: Вид. Група "Основа", 2005. 32 с.

70. Управління закладами освіти: теорія, історія, практика : колективна монографія [Безлюдна Н. В., Бойченко В. В., Бялик О. В., Гагарін М. І. та ін.] / за заг. ред. О. Л. Кірдан. Умань : Візаві, 2020. 290 с.

71. Хохліна О. Методика формування загальних інтелектуальних здібностей дитини // Практична психологія і соціальна робота. 2000. №6. С.23-25; №7. С.31-35.

72. Чаусова Т. В. Особливості формування мотиваційної сфери навчання підлітків/ Т. В. Чаусова // 2018 Вісник післядипломної освіти :зб. Наук. пр. / НАПН України ДВНЗ «Ун –тменедж. Освіти»; голов ред. В.В. Олійник; редкол.: О.Л. Ануфрієва та ін.- Київ : Юстон, 2018. Вип.6 (35). 136 с. (Серія «Соціальні та поведінкові науки). с. 121 – 131.

73. Чаусова Т. В. Вплив тривожності на самооцінку у дітей молодшого шкільного віку. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2018. Випуск 3.* С. 159 – 164.

74. Чернишова Д. Організація роботи з обдарованими учнями / Д. Чернишова // Обдарована дитина. 2019. №7. С.4–7.

75. Чернишова Д. Організація роботи з обдарованими учнями // Обдарована дитина. 2001. № 7. С.4-7.

76. Чумакова М.В. обдарованість та методи її діагностики // Обдарована дитина. №3. 2002. с. 53

77. Шемуда М.Г. Професійна підготовка вчителя до роботи з обдарованими дітьми. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2019. № 4. С. 146– 150.

78. Як організувати патріотичне виховання. 30 ідей, порад і ресурсів. URL: https://nus.org.ua/articles/yak-organizuvaty-patriotychne-vyhovannya-30-idej-porad-i-resursiv/

79. Coleman L. J. Being gifted in school: An introduction to development, guidance and teaching / Coleman L. J., Cross T. L. – Waco, TX: Prufrock Press, 2001.

80. Coleman M. R. ERIC EC Digest / Coleman M. R. June 2003. N E644. Gifted Education Regulations. P. 713.

81. Heller K. A. Evaluation of summer – school program for highly gifted secondary – school students: The Gwan Pupils Academy // European Journal of Psychologycal Assessment. Vol. 18, September 3, 2002. P. 214 – 228.

82. Johnsen S. K. Evaluating the effectiveness of identification procedure // Identifying gifted students: A practical guide / Eds. Johnsen S. K. / Johnsen S. K. – Waco, TX: Prufrock Press, 2004. P. 133.